

**Храм Преподобног
Симеона Мироточивог у Грцу**

МАЋЕДОНИЈА

У свакој планини имаш свога змаја,
И виле бродарке покрај свију река,
На сваком раскршћу по један краљ чека,
И старински напев пољима без краја.

Све за сунцем као народи што селе,
Иду деца путем куд су прошли стари,
С невидљивом звездом у оку што жари,
С њином страшном речи наврх усне вреле.

Заставе вихоре мраком, као клетве;
Далеки путници иду друг за другом
У поља где некад цар вођаше плугом,
И наше царице певаху уз жетве.

И унуци иду куд су ишли деди,
На камену истом оштрили су маче;
И страшну легију, и од гнева јаче,
Води сјај далеке царске проповеди.

Пролазе заставе путишта далека;
Сутра ће да севну сабље отроване...
Но легија где ће најпосле да стане?
На сваком раскршћу по један краљ чека.

Јован Дучић

Каленик

**БРОЈ 1
ЗА 1999. ГОДИНУ**

ДОНОСИ:

Тема броја
**ПРЕПОДОБНИ
СИМЕОН МИРОТОЧИВИ
1113 - 1199 - 1999**

**КРСНЕ СЛАВЕ У ШУМАДИЈСКОЈ
ЕПАРХИЈИ ПРЕМА БРОЈУ
СВЕЧАРСКИХ ДОМОВА** Стр. 21.

Љиљана Чолић
**ТАМНОВАЊЕ МИТРОПОЛИТА
ПАЈСИЈА ЛАЗАРЕВИЋА** Стр. 23.

Протођакон Зоран Крстић
**ИСТОРИЈСКА ИСТИНА
О МАКЕДОНСКОМ ПИТАЊУ** Стр. 25.

ФОТОГРАФИЈЕ

На насловној страни: Свети
Симеон Немања, фреска у Краљевој
цркви манастира Студенице, 1313. г;

На претпоследњој страни:
горња фотографија – Детаљ са
Светосавске академије у дворани
„Шумадија“ у Крагујевцу, 27/14.
јануара 1999. године;
доња фотографија – Црква Светог
архангела Гаврила у Парцанима,
у изградњи;

На последњој страни: Чудотворна
икона Богородице Тројеручице у
храму Успења Пресвете Богородице
у Младеновцу, 23. новембра 1998. г.

Година XXI

Број 1 (121)/1999

Издавач – Српска
православна епархија
шумадијска

Излази шест пута
годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни
уредник – Драгослав
Степковић

Заменик главног и
одговорног уредника –
Негослав Јованчевић

Уредништво и
администрација –
„Каленић“,
34000 Крагујевац,
Крагујевачког октобра 67

Телефон – 034/332-642

E-mail:
spckrag@infosky.net

Штампа – Stillart,
Нови Београд,
Алексе Дундића 10

Тираж – 3700 примерака

СВЕТИ СИМЕОН МИРОТОЧИВИ

Култ Стефана Немање, светог Симеона Мироточивог, створили су Немањини синови, св. Сава и краљ Стефан Првовенчани. Сваки из својих разлога. Један као први српски архиепископ и светитељ, а други као владар, баштиник Немањиног државног дела.

То што је Стефан Првовенчани задивљен државотворним делом свога оца, и што моћ Немањину ставља у службу српске земље и после очеве смрти, није никакво чудо. То је израз захвалности у односу на Немању, а политичке мудрости у односу на потребе смиривања, уједињења и напретка земље. Немања је у сваком случају, за нашу историју, родоначелник једне династије која ће бити с правом поистовећена са српском средњевековном државом и њеним уласком у свет византијске и европске културе. У ствари, иста породична лоза владала је Рашком и пре Немање, али је тек Немања означио историјски почетак Србије, као јединственог и културног бића које ће надживети средњи век и друга времена османлијске владавине.

Овом приликом, ипак, требало би скренути пажњу на нешто друго. Више него Стефан Првовенчани, творац је култа светог Симеона Немање св. Сава, светогорски монах и српски архиепископ. Он му је саставио житије и службу, и родоначелника српске династије, једног великог жупана, стратега и владарца, опевао речима византијских служби преподобнима. У томе је извештај парадокс, и тај парадокс заслужује да се на њему задржимо, јер се из њега могу извући далекосежне поуке.

Свети Сава је родитељ српске аутокефалне цркве и његови погледи и ставови на неки начин образују ту цркву, чине полазну тачку и одређују

правац њеног пута кроз историју. Зато је веома важно схватити у чему су побуде св. Саве за стварање култа св. Симеона, како је он тај култ створио, како је у том култу насликао св. Симеона, како је тумачио његов лик, чиме је он био освојен у лику светог оца. Да ли је то била Немањина

Немањина способност да се одрекне свега тога и да од владара постане смерни роб Божји, пред свима крив и понизан?

Шта мислити о светској моћи, о сјају мачева и богатству, о страсти владања и освајања, св. Сава је рекао довољно јасно и једном за

Свети Симеон Српски, манастир Крушедол, наос, 1545. година

моћ, његова државничка снага, вештина којом је ујединио српске земље и одолевао спољним непријатељима и супарницима? Или обрнуто:

свагда када је напустио Хумску земљу, што ју је од оца добио на управљање, и побегао у Свету Гору. Својим бекством од овог света, Растко

определио за моћ духа; небески идеали заменили су земаљске; представа о држави Божјој потиснула је представу о државној сили људској. О своме оцу мисли у Светој Гори веома много, али не кроз носталгију већ у бризи за спас његове душе. Он му пише и зове га, опомиње га на опасност овог света, подсећа на то да је све, према вечности, таштина.

И када његов стари отац, мада на врхунцу угледа и владарске моћи, доноси одлуку да напусти све што је стекао и „узевши крст пође за Христом“, монах Сава је срећан. Умро је Немања, родио се Симеон. Један преломни, парадоксални чин биће сада за св. Саву основно надахнуће у стварању култа св. Симеона. Он ће пратити нови живот свога оца у великој анђелској схими са узбуђењем сведока који посматра ускрснуће мртвога. Нису ли они што живе у свету, по речима јеванђеља, „мртви“? Излазак из света је зато, васкрсење. И Немања излазећи из света васкрсава. Тек тада он за светог Саву

почиње да живи, сада вечним животом достојним песме и молитвеног слављења. И ту су извори Савиног култа св. Симеона Мироточивог.

У коренима тог култа, значи, налази се један посебан однос према свету, специфично хришћански однос, и још тачније – монашки однос. Чиме је св. Сава освојен: сликом Немањиног смирења једне земаљске величине пред Богом, јединим правим сувереном и владиком свих људи. „Јер ваистину, браћо моја љубима и оци, чудо беше гледати: Онај кога се сви бојаху и од кога трептаху све земље, на рогозини, а камен му под главом, како се свима клања и умиљава и моли од свију проштења и благослова“. То је слика коју св. Сава никад неће заборавити, и која најбоље представља оно што је св. Симеон постао – за сина и за цркву која ће га славити кроз стотине следећих векова: пример крстоносног одрицања од царства земаљског ради оног што јеванђеље зове царство небеско. Растко је први кренуо тим путем, Немања за

њим. Али је Немањи морало бити теже јер се већег одрекао. Тако је он постао не само родоначелник династије (то светосавској цркви никад није било најзначајније) него и родоначелник једне духовне, небеске Србије, која хоће да живи у Христу и за јеванђелске идеале: за правду и милосрђе, за моћ духа, за вечност.

Црква светог Саве прославља у св. Симеону Мироточивом управо те идеале. Не величину државе, не славу нације, не снагу српског оружја, него величину, и снагу и славу, одрицања и смерности. Она је још од свог родитеља и првог архиепископа усмерена ка идеалу небеских вредности, и тога се пута мора држати. Лик св. Симеона биће јој увек пример самоодрицања и жртве у име небеских циљева, увек способан да нас освежи вером и таквом љубављу у којој се човеку открива за шта живи и где је његово право место.

Димитрије Богдановић
(Ликови светитеља, Београд, 1991)

МОНАХ СИМЕОН И ПОДИЗАЊЕ ХИЛАНДАРА

воју плодну и бурну политичку каријеру велики жупан Стефан Немања решио је да оконча на тај начин, што ће се добровољно одрећи власти, а потом и замонашити. У том циљу сазвао је државни сабор 25. марта 1196. године у Расу на којем су били присутни чланови његове породице, високи представници цркве и најугледнија властела. Пред највишим и најугледнијим скупом у држави Немања се одрекао престола и одредио за свог наследника млађег сина Стефана, зета византијског цара Алексија III Анђе-

ла (1195–1203). Стефан Немањић је тада постао српски велики жупан, а од свог таста византијског цара добио је титулу севастократора, од које је била виша једино титула деспота. Најстарији Немањин син Вукан већ је од раније био господар удеоне кнежевине, која је обухватала: Дукљу (Зету), Далмацију, Требиње, Топлицу и Хвостно. Истог дана по силаску са престола Немања се замонашио, као и његова жена Ана. Чин монашења обавио је рашки епископ Калиник, па је Немања добио монашко име Симеон, док је његова жена Ана постала монахиња

Анастасија. Као монах повукао се у манастир Студеницу, а монахиња Анастасија у Богородичин манастир у Расу.

Велики српски државник све што је чинио, чинио је увек да буде на корист српској држави, владару и народу. Поштујући Христове поруке, одрекао се овоземаљских уживања и радости, али је истовремено настојао да се сачувају његове велике политичке тековине. Проценио је да ће то боље обавити његов син Стефан него Вукан. Даљи ток историјских догађаја показује колико је био у праву. За све време док је боравио у

Студеници могао је да види како се његове намере остварују и како се његов наследник учвршћује на престољу. Подстакнут великом родитељском љубављу одлучио је да се у монашком животу придружи своме сину Сави, а уједно да својим присуством у земљи не ограничава власт својих синова. Са великом пратњом кренуо је из Студенице 8. октобра и стигао у Свету Гору 2. новембра 1197. године, па се уселио у манастир Ватопед. Пратњу монаха Симеона сачињавала је група истакнутих велможа, која му је била бескрајно верна и као великом жупану и као монаху. Ова је пратња понела из Србије велику количину златног новца, златне и сребрне сасуде, које је требало поделити светогорским манастирима и монасима пустињацима. Велики део драгоцености био је намењен Ватопеду. Сусрет између монаха Симеона и монаха Саве, оца и сина, био је свакако дирљив, пошто је прошло пуних пет година од њиховог последњег виђења.

За њихов сусрет, односно за долазак монаха Симеона у Ватопед, који је до недавно био владар Србије, брзо је сазнала цела Света Гора. Најистакнутији монаси, игумани многобројних манастира на челу са протом Свете Горе, дошли су да виде монаха Симеона. Сви су они одреда лепо погошћени и богато обдарени новцем и тканинама. Братство манастира Ватопеда, по Доментијану, добило је „два кабла суха злата и сребра, безбројно рухо, коње и безбројне мазге, и стада коња“. Овим се даривање Ватопеда није завршило, пошто су средствима донетим из Србије обављени значајни грађевински радови у манастиру, а посебно, обновљена је црква Светог Симеона у Просфори, која је опасана тврдим зидинама, ојачаним једном великом кулом, која је као таква приложена манастиру Ватопеду. Уз све то од манастира је

купљено 50 „комата“ (адел-фата) и 50 купа вина за сваки дан, чиме је осигурано издржавање пратиоцима монаха Симеона, а такође и других људи који се случајно затекну у манастиру. Овим се списак дарова не исцрпљује, пошто је Ватопед стекао и друга материјална добра.

Велику дарежљивост бившег српског великог жупана осетили су и други манастири. Одморивши се неко време од дугог пута, монах Симеон са монахом Савом кренуо је из Ватопеда да се поклони најзначајнијим црквама на Светој Гори. У том циљу они су најпре посетили Кареју, где се налазила стара и веома угледна црква посвећена Богородици са чудотворном Богородичином иконом, па су овом храму поклонили „свете сасуде сребрне и златне, затим кадионице такође сребрне и златне, затим покрове светих сасуда са бисером и са (драгим) камењем, затим епитрахиле, трапезофоре; и дадоше царску паларију од суха злата“. Пошто је Кареја била седиште светогорске управе, прота и његовог савета или већа, монаси Симеон и Сава богато су обдарили целу управу, тачније: „проту указаше засебну част, засебно црквеним служитељима, засебно свој монашкој општини, почев од првих до последњих“. Из Кареје су Симеон и Сава отишли у манастир Ивиرون, који су такође добро обдарили, а одатле су отишли у Лавру Светог Атанасија, највећи, најстарији и најугледнији манастир на Светој Гори. Дошавши у Лавру „дадоше у цркву много злата“, „сву братију тога манастира обдарише, једне златом, друге рухом“. Захваљујући необично великим прилозима којима су обдарили најпознатије светогорске манастире, српски монаси Симеон и Сава постају (1197) „други ктитори“ (оснивачи), не само Ватопеда, већ и Лавре Светог Атанасија, Ивирона и Богородичуне цркве у Кареји.

За кратко време њихов углед и утицај неизмерно су порасли.

У току овог путовања или убрзо после тога, велики српски државник и његов син Сава дошли су на помисао да подигну посебан манастир у којем ће пребивати, како они лично, тако и сви монаси који из Србије дођу у Свету Гору. Био би то њихов стални дом, који је требао „да се српски манастир зове“. Идеја је била јасна али је њено остваривање било скопчано са сложеним и многобројним пословима, од разрешења имовинско-правних односа, па до обезбеђивања великих материјалних средстава за подизање и вековно издржавање српског манастира. Приликом остваривања своје замисли, српски велики државник и његов син Сава, деловали су промишљено, али истовремено брзо и одлучно. Нису прошла ни два пуна месеца од Немањиног доласка у Ватопед, а Сава је отпутовао у Цариград, где се пожалио цару Алексију III Анђелу на „тескобу“ манастира Ватопеда. Цар је схватио његову жељу, па је издао златопечатни сигилиј, а по садржини „мали привилегиј“. Била је то царска наредба саопштена у свечаној форми, по којој се напуштени манастирчић Хиландар изузима од власти прота и потчињава Ватопеду. Вративши се из Цариграда са испослованим проширењем ватопедских поседа, Сава је замолио игумана Ватопеда да му преда „једно запуштено месташце, да створим ћелијицу у име моје, да који дођу од земље отачества мога, да имају свој си дом“. Игуман му није изашао у сусрет, па је Сава затражио помоћ од прота. Светогорски прот, његов сабор и игумани светогорских манастира, изузев Ватопеда, сматрали су да Симеон и Сава треба да оснују посебан манастир, сличан Ивиرونу или манастиру Амалфијана. У том циљу упутили су молбу византијском цару и послали свог изасланика. Ова

подршка била је драгоцену Симеону и Сави, који су такође упутили молбу сличне садржине. Цар Алексије III изашао је у сусрет жељама својих пријатеља, па је у јуну 1198. године издао своју хрисовуљу (златопечатно слово), чије одредбе имају снагу закона, да се Хиландар са свим светим местима у ближој околини, која се зове Милеје, ставља „под власт и управу“ монаха Симеона и Саве. Они имају право да света места „по својој жељи украсе и воспоставе у манастир“. Овај манастир „неће бити никоме подложен, ни светогорском проту, ни игуману манастира Ватопеда, него ће бити самосталан, својевластан и самоуправан“. Манастир који се утемељује треба „да буде Србима на поклон вечни“. Према целокупној садржини издате хрисовуље, Хиландар је 1198. године у сваком погледу изједначен са другим царским манастирима на Светој Гори.

Од оснивања Хиландар се налазио у северном делу Ато-са, у крају који се зове Милеје, тачније, на североисточној обали, али од мора удаљен око 2,5 километара. Смештен је у дну једног кланца, боље речено, кратког речног корита што преко лета пресушује, изнад којег се дижу ниска, стрма и пошумљена брда. Стари манастирчић Хиландар,

уступљен српским монасима, био је напуштен и разваљен, па га је требало из основа подизати. Многобројним пословима око изградње руководио је монах Сава. Радило се веома брзо уз помоћ најмљене радне снаге. Утрешена су велика новчана средства за набавку грађевинског материјала и за плате радника. Најпре је обновљена и проширена стара црква „колико требоваше на почаст држави отачаства њихова“. Храм је посвећен Ваведену Пресвете Богородице (празник 21. новембра). Цео манастирски комплекс добро је заштићен од напада разбојника и непријатељске војске. Око манастира подигнут је град са jakim зидинама и великим пиргом (кулом) за одбрану, а сазидане су и „превелике палате“ (зграде од тврдог материјала) за становање. На основу овог и свега другог што су учинили, монаси Симеон и Сава сматрани су за „прве“ ктиторе Хиландара.

Приликом оснивања Хиландар је добио пространу територију око самог манастира, која се спуштала све до мора, али то земљиште највећим делом није било обрађено, нити је било погодно за обрађивање, па ни приходи од њега нису били велики. Настojeћи да осигура издржавање манастира за дужи

временски период бивши велики жупан издао је своју хрисовуљу такође 1198. године. Овом исправом увео је у ктиторска права и обавезе свог сина и наследника престола, великог жупана Стефана Немањина, подчинивши истовремено Хиландару бројна села, која су лежала нешто северније од Призрена. Била су то села : Непробиште, Момуша, Славодрави, Ретивље, Трње, Ретивштица, Трновац, Хоча и друга Хоча. Већина ових насеља сачувала је своја имена све до наших дана. У селу Велика Хоча био је већ тада „трг“, а приходи од тог трга припадали су манастиру. Немањиним хрисовуљом Хиландар је добио још : 2 винограда, 4 пчелињака, једну „планину“ (планински пашњак) по имену Богача, затим две велике скупине професионалних сточара „влаха“, Радово и Ђурђево „судство“ са укупно 170 влашких домаћинства, прилоге у стоци и 30 „спудова“ (мерица) соли у Зети. Стечени земљопоседи у Светој Гори и у околини Призрена чине најстарије језгро Хиландарског властелинства. У тек основаном манастиру и његовом властелинству последице су се нагло множили, па су Симеон и Сава одредили монаха Методија да буде први игуман Хиландара.

Милош Благојевић

НЕМАЊА И САВА У ВИЗАНТИЈСКОМ КУЛТУРНОМ КРУГУ

 емањина сарадња с Православном црквом имала је дубоке корене у прошлости Србије. Та земља примила је хришћанство између 867. и 874. на иницијативу цара Василија I, вероватно захваљујући мисионарском раду латинских свештеника из далматинских градова под византијском влашћу. Две деценије после

тога око две стотине ученика св. Методија, прогнаних из Моравске после смрти њиховог учитеља 885, извесно се придружило том раду на покрштавању, доносећи Србима богослужење и свете књиге на словенском језику. Историја религије у Рашкој после тога обавијена је маглом све до почетка једанаестог века када је цар Василије II одредио да

неколико епископија у унутрашњости потпадне под Охридску архиепископију; једна од њих је била Рашка дијецеза.

Немањина све већа приврженост источном хришћанству види се по манастирима које је оснивао по Рашкој. Два најранија су у Топлици, у источном делу земље; трећи Ђурђеви Ступови – саграђен је 1170–71, на брду недалеко од

Раса, а Немања је убрзо потом постао велики жупан; четврти, Студеница, био је круна његовог дела. Саграђена после 1183, у шумовитој долини једне притоке Ибра, њена црква од углачаног белог мрамора спајала је у себи архитектонске одлике византијских и романичких традиција, и постала главни српски манастир. Студеница је поврх свега постала узор за велике краљевске задужбине које су тако много допринеле оној блиској сарадњи цркве и државе, тако карактеристичној за средње-вековну Србију. Богато обдарене земљом и имањем, чувене по фрескама у својим црквама, оне су често биле грађене као цистерцинске опатије у западној и средњој Европи по удаљеним долинама, и њихова архитектура је делимично, а сликарство готово потпуно, следило византијску традицију. Слично је било и са монашком управом њихових заједница.

Манастирски живот у Србији, по карактеру и суштини византијски, много дугује Сави, Немањином најмлађем сину. Говорећи уопштено, може се рећи да је он одиграо главну улогу у утискивању византијског печата на културу средњевековне Србије.

(...)

„Власт“ над Хиландаром и право „управљања“ њиме подарени су царском хрисовуљом (јула 1198) Симеону и Сави заједно и они су као оснивачи манастира били дужни да их спроводе. Улога „оснивача“ или ктитора била је важна у византијском монастицизму. Он није увек морао бити прави оснивач: та титула и повластице везане за њу (које су понекад обухватале и право сачињавања типика, или статута) додељивала се и угледним добротворима. Симеон и Сава су позвали великог жупана Стефана, вероватно по објављивању хрисовуље, да буде главни ктитор Хиландара, тако да је нова задужбина била под покровитељ-

ством три члана српске владарке породице.

Хиландар је тада још био мала заједница са игуманом и десет до петнаест калуђера, али је првобитна црква, углавном неоштећена, знатно увећана. Симеон Немања је ту умро 13. фебруара 1199; имао је осамдесет шест година. Сава који је са њим био до краја, дирљиво је описао последње часове свога оца, а Доментијан и нарочито Теодосије касније ће то опширније приказати. Сава је сад постао прави ктитор Хиландара па је, изгледа у жељи да увећа манастирске приходе, у пролеће 1199. опет отишао у Цариград. У одговор на његову молбу, цар Алексије III је издао још једну хрисовуљу јуна месеца потврђујући Савина ктиторска права и потпуну аутономију манастира. Осим тога, Хиландару су подарени земља и зграде рушевног манастира Зигона на западној обали Свете Горе и, да би се лакше допремале намирнице и остало, дозвола да поседује лађу на коју се неће плаћати порез. Сава се до августа вратио и манастир је под Методијем, кога је ту поставио Симеон Немања за првог игумана, брзо растао. За неколико година у њему је већ било деведесет калуђера; постао је, по речима самог Саве „величанствен“.

Тешко да би се значај Хиландара за религиозну и културну историју српског народа могао преувеличати. Он је убрзо стекао знатан углед у космополитском свету Атоса. Грчка дела о аскетском и духовном животу превођена су ту на словенски језик, а ту су и калуђери из многих земаља Источне Европе учили теорију и праксу контемплативне или „исихастичке“ молитве код истих учитеља. Из Савиног описа опела које је служио по смрти његовог оца може се видети космополитски карактер Свете Горе крајем два-наестог века: у богослужењу су певали грчки, грузијски,

руски, бугарски и српски калуђери. Чињеница да је Хиландар био заједничко дело два највише поштована свеца њиховог народа довела је до тога да је тај манастир стекао јединствено место у срцима Срба; и у вековима који су потом следили он је сачувао своју улогу њиховог главног канала за византијску културу и духовност. Сава, који је често путовао из Хиландара у Србију и назад, стоји заједно са својим оцем на самом почетку историје те културне трансмисије. Готово је сасвим сигурно да је он у Светој Гори написао Хиландарски типик, а верује се да је учествовао у сочињенију прве повеље о оснивању манастира коју је његов отац издао 1198; по томе би се рекло да је Сава окупио групу преводилаца са грчког на старословенски језик и да су они под његовим надзором радили у писарници.

(...)

Књижевност је друга област у којој је Сава оставио свој печат у Студеници. Ту се показао као прави пионир у историји свога народа. Вероватно је ту сачинио службу Божију у част новопроглашеног светитеља, свога оца Стефана – Симеона Немање. То богослужење, које је у складу с византијском литургијском праксом и сачињено у ствари по узору на оно за његовог имењака св. Симеона Стилита, јесте најранији познати пример српске старословенске химнографије. Захваљујући мирисном уљу за које кажу да је чудесно текло из његових моштију, св. Симеон Немања је убрзо упоређиван с најчувенијим свецем на Истоку обдареним истом способношћу, то јест са св. Димитријем мироточивим, заштитником Солуна. Али главно књижевно дело које је Сава у то време написао било је Житије његовог оца. Оно је било увод за Студенички типик. Писано је делимично по угледу на другу оснивачку повељу Хиландара коју је Савин брат

Стефан издао између 1200. и 1202. године. То је исто тако и дело великог књижевног умећа у коме је суздржана емотивност још упечатљивија због чињенице да је то писао сведок очевидац. Нарочито је дирљива озбиљност с којом Сава описује смрт свога оца у Хиландару:

како ћу и у гроб лећи. И прос-три рогозину на земљу, и положи ме на њу. И положи ми камен под главу, да ту лежим, док ме не походи Господ да ме узме одавде.' А ја, све испунив, учиних што ми је заповедио. И сви ми гледасмо и плакасмо горко, гледајући на овом бла-женом старцу такву неиска-

стране, сад се могаше видети као један од туђинаца, убог, расом обавит где лежи на земљи, на рогозини, а камен му под главом, свима се клања, и умиљава, и проси од свих опроштаја и благослова.

А кад наста ноћ, сви се опростише и благословише и њега, па отидоше у ћелије да врше службе и да мало отпочину. А ја остадох, и једнога јереја оставих са собом, и остадосмо крај њега сву ту ноћ. Кад би поноће, утиша се блажени старац, и више ми не проговори. Кад би време за јутрење и започне црквено појање, намах се просветле лице блаженом старцу, и, подигав руке к небу, рече: 'Хвалите Бога ва светих јего, хвалите јего и на утврж-денији сили јего' (Пс. 150,2). А ја му рекох: 'Оче, кога виде кад тако говориш?' А он, по-гледав ме, рече ми: 'Хвалите јего и на силах јего, хвалите јего и по премномому влади-честву јего'. И, то рекав, од-мах испусти пребожанствени дух свој и усну у Господу." (Старе српске биографије – избор и предговор Димитрије Богдановић, Београд, 1986)

Савино Житије светог Симеона и на идеолошком плану стоји на почетку једне дуге традиције. Две главне теме биле су испреплетене у његовом Житију: величање лозе Немањића и дубоко поштовање према српском монастицизму. Прва је изражена оданошћу коју је Немањина породица изазивала у српском народу: готово до краја четрнаестог века сви владари Србије припадали су тој породици. Порекло тог култа владара можда се делимично протеже још из старе племенске традиције у којој су се обожавали мртви преци, али црква је углавном утицала на то да се Немањићи обавију светачким ореолом и да им се указује поштовање веће него што се указивало било којој владајућој породици у Источној Европи. Идеја краљевске суверености почивала

Свети Симеон и Свети Сава, манастир Поганово, 1499. година

„... рече: 'Чедо моје, при-неси ми Пресвету Богородицу, јер такав завет имам, да пред њом пустим дух мој'. И кад заповест би извршена, и кад би вече, рече: 'Чедо моје, учини љубав, метни ме на расу која ми је за погреб, и спреми ме потпуно на свети начин,

зану Божију вољу. Јер као што је и овде просио у Бога, па му је и дао у држави његовој, тако ни од овог часа не хтеде се лишити ниједне твари духовне, па му Бог све и испуни. Јер, у истину, браћо моја драга и оци, чудо беше гледати: онај којег се бојаху и трптаху на све

је у средњовековној Србији на троструком темељу: на концепцији националне „баштине“ коју су главни представници династије почев од самог Немање „повратили“, „сакупили“, или „увећали“; друго, на узорима из Старог завета с којима је Сава упоређивао свога оца – са Исаком, који је благословио свог сина Јакова, а онда и са самим Јаковом чије је тело његов син Јосиф изнео из Египта и однео у обећану земљу; и најзад, треће, на родбинским везама с Византијом: брачна веза склопљена са принцем из царске куће и помпезне титуле којима је Цариград обасуо владара Србије довели су овога у ред царевих пријатеља и вазала – савезника. Поштовање манас-

тирског живота било је другачије у књижевној традицији средњовековне Србије, оваплоћено тим што су оснивач династије и његов син постали калуђери; и она је подржавала и снажила трајне везе између средњовековних српских манастира и „царске“ куће Хиландара. Света Гора је уткала средњовековни српски монастицизам у ткиво српског друштва; опет је Сава био тај који је поставио темеље на којима ће његови земљаци градити.

Његово „Житије светог Симеона“, у коме су измешане породична хроника, хагиографија и приче о „преносу“ моштију, с политичким концепцијама које су произишле из повеће о оснивању манастира, створиле су узор за

будуће писце који су све до пада средњовековне српске краљевине наставили да записују како световне тако и религиозне подвиге буквално непрекинутог низа светих краљева. Заједно са житијима српских архиепископа, почев од св. Саве, те краљевске биографије – најбоље су биле писане у тринаестом и четрнаестом веку – главни су доприноси Срба књижевности Европе средњег века.

Димитрије Оболенски

(Одломци из *Сава Српски*, Шест византијских портрета, Београд 1991, превела Нада Ђурчија-Продановић. У одломцима изостављен научни апарат.)

НЕМАЊА - ЕНЕРГИЧНИ СТВАРАЛАЦ

Немањин отац био је Завида. Кад су у Рашкој избили неређи, Завида је избегао у Зету, где му се око 1113. у Рибници код Подгорице родио син Немања. Он је био најмлађи међу браћом. Његова старија браћа били су Тихомир, Страцимир и Мирослав.

Немањино детињство и младост нису нам познати. Прва сигурна обавештења о њему имамо тек из времена када је већ био зрео човек и управљао облашћу између Новог Пазара и Ниша – долином Ибра, Топлице, Расине и делом званим „Реке“, можда крајем око данашњег Алексинца. Када је једном приликом (1162) византијски цар Манојло долазио у Ниш, састао се са Немањом. Немања је на цара оставио леп утисак и Манојло му је дао крај око Лесковца, који се у то време звао Глубочица. Немања је у Топлици подигао две цркве – једну посвећену св. Богородици, прекопута код ушћа Косанице у Топлицу, а другу посвећену св. Николи, преко-

пута од ушћа Бањске у Топлицу. Свакако по оловним куполама ових цркава, овај крај је доцније добио име Беле Цркве, а од времена турске окупације преовладало је данашње име Куршумлија (куршум на турском значи олово).

У једном старом српском житију прича се како су браћа позавидела Немањи што подизањем цркава стиче народну љубав, те га баце „у пештеру камену“.

Немања се у тамници топло молио Богу и св. Ђорђу. После избављења, у знак захвалности, Немања је подигао св. Ђорђу храм. То су његови чувени Ђурђеви Стубови код Новог Пазара на ћувику изнад села Дежеве, на ванредно лепом положају, тако да се виде из велике даљине.

У почетку Немања је признавао византијску врховну власт. Када је, међутим, избио сукоб између Византије и Млетака и сам дужд Витале Микијели кренуо са великом флотом против Византије, придружили су се Млечанима и Срби (у јесен 1171). У рано

пролеће 1172. Срби, већ побуњени против Византије, веома непријатељски дочекали су крсташку војску коју је водио немац Хајнрих Лав. Крсташи су преживели страшну ноћ код Ђуприје и једва су одбили српски напад. Срби су у овим Немцима видели савезнике и пријатеље Византинаца.

Тада је војска састављена од Византинаца и разних најамника, заједно са Немањиним противницима, међу којима је био и један Немањин брат, ушла у Србију. Ову војску Немања је потпуно потукао код Пантина, недалеко од Звечана на Косову Пољу, а сам Немањин брат противник удавио се тада у Ситници. Међутим, међу млетачком војском избила је епидемија, која је покосила много људи, што је приморало дужда да се врати у Венецију. У Маџарској умро је (марта 1172) Стефан III и за краља дошао Бела III, који је био у непријатељским односима са Византијом. Срби су сад имали да приме јак ударац. Против Срба кренуо је и сам цар Манојло. Пред јачом силом

Немања је устукнуо и пошао у планине, које су вазда у невољи пружале сигурности и заштите. Али се убрзо одлучио на преговоре са Манојлом. Немања је дошао у Манојлов логор бос, гологлав, с конопцем око врата. Пао је нижице пред цара и предао му мач (1172). Цар Манојло повео је бунтовног српског великог жупана у Цариград, да му краси тријумф. Један очевидац дивио се Немањиној висини, снази, стаситости и лепоти, а светина се ругала.

Немања није дуго остао у Цариграду, измирио се с Манојлом и дошао у Србију. Као знак тужног сећања на ове дане проведене у Цариграду Немања је подигао цркву св. Богородице Благодетелнице у Студеници. Несумњиво да је Немања остао с Манојлом у најисправнијим односима. Једна српска војска борила се уз Византинце који су ратовали са Турцима. Код малоазијског града Мириокефалона Турци су потукли Манојла (1176) и Манојло је том приликом рањен. Ово је први, иако не непосредан додир са Турцима на бојном пољу.

После Манојлове смрти (1180) у Византији су настали метежи и то је Немањи дало могућности да иступи против Византије. Немања је у току 1183. у својој борби с Византинцима имао уз себе и Маџаре, који су за свој рачун нападали Византинце. Немањин правац освајања пружио се на Приморје и он је освојио (1183): Скадар, Дањ, Свач, Дриваст, Бар, Котор и Улцињ. Немања никад није успео да освоји Корчулу и Дубровник. И у борби с Корчулом и у борби с Дубровником (1184) Срби су изгубили своје лађе, а поновљени напад (1185) на Дубровник трајао је само недељу дана. После тога (почетком јесени 1186) Немања је са своја два брата Страцимиром и Мирославом склопио с Дубровником мир.

Ратни успеси Нормана који су освојили Драч и Солун и

опустошили околину Цариграда, однели су са престола последњег Комнина и довели Исака Анђела (12. септембра 1185). Већ два месеца после тога Византинци су успели да поврате изгубљене градове и да склопе с Норманима мир.

Када је у Бугарској избио устанак (1186) под вођством браће Петра и Асена и створено тзв. Друго бугарско царство, Немања је с Петром склопио савез против Византије и у долини Тимока разорио три града, а Ниш освојио.

Док је Немања водио мале борбе с Византинцима, у Немачкој је почела да сазрева одлука да се новим крсташким ратом има да поврати Јерусалим, који су мухамеданци освојили (1187). Војску је имао да поведе немачки цар Фридрих I Барбароса. На глас да се спрема војска и претпостављајући да овај намеравани рат против Саладина може лако да се претвори у рат против Византинаца, Немања је послао у Нирнберг (о Божићу 1188) своје посланике, да испоруче Фридриху његове поздраве и радост да цара лично поздрави на пролазу кроз Србију. У пролеће 1189. повео је Фридрих тзв. Трећи крсташки рат. Крајем јула Немања и брат му Страцимир дочекали су у Нишу Барбаросу, и по обичају, измењали поклоне. Између осталог, дали су Барбароси припитомљене јелене и морске псе. Немања је напоменуо том приликом како је освојио крај између Ниша и Софије и ставио немачком цару до знања да може да рачуна на његову савезничку помоћ против Византије. Фридрих је, међутим, мислио једино да оствари план ради кога се упутио у Света Места. Али када је на даљем путу имао мука са Византинцима, Фридрих је сам понудио савез Србима. Немања је већ увелико преко зиме 1189–90. водио рат, разорио градове између Призрена и Сошије

(старе Сердице) и освојио Скопље, Призрен и Горњи и Доњи Полог (Гостивар – Тетово). Међутим немачки и византијски цар нашли су решење да сукоб изгладе; Фридрих је отишао даље и изгубио главу у реци Салефо.

Сад је цар Исак могао да се окрене Немањи. У јесен 1190. Исак је потукао Немању на Морави, али византијска победа није била од тежих последица по Србе. Напротив. У српским рукама остало је земљиште које је раније било византијско. Срби су задржали Косово, крај око Пећи и Дечана, Доњи и Горњи Полог, између Призрена и Скадра и у Зети Скадар, Бар и Котор. Као знак чврстих и трајних добрих односа између Срба и Византинаца дошао је брак средњег Немањиног сина Стевана с Јевдокијом, синовicom цара Исака.

Око 1192–93. испољила се у Маџарској жеља за освајањем Србије. Међутим, тај се план у тај мах није привео у дело.

У Немањино време јавио се у Србији јеретички покрет познат под именом богомилство, али га је Немања енергично сузбио. Тиме је било припремљено земљиште за учвршћивање православља.

Успеси Бугара током 1194. изазвали су цара Исака да поведе рат против њих. Када је цар већ био на путу, завереници су му прекинули намеру. У току лова ухватили су га и ослепели, а на престо су довели његовог брата Алексија III, чијом је ћерком био ожењен Немањин син Стеван. Можда је ова промена на византијском престолу (10. априла 1195) утицала на Немању да се повуче из политичког живота и, још више, да престо преда млађем сину, зету византијског цара. На Благовести 1196. Немања се одрекао престола, замонашио и као калуђер Симеон отишао у свој манастир Студеницу. Нешто доцније отишао је на Свету Гору, где је живео

његов најмлађи син монах Сава. На Св. Гори отац и син подигли су манастир Хиландар, доцније толико чувено средиште духовног живота старе српске државе.

На Св. Гори овај енергични стваралац лагано се гасио. Почетком фебруара 1199. старац се разболео. Зажелео је да га однесу у припрату Богородичине цркве у Хиландару. На асури, с каменом под главом и Богородичином иконом на грудима, певушећи тихо псалм "Хвалите Бога ва светих јего", блажено је уснуо 13. фебруара некадашњи велики жупан Стеван Немања. Био је сав

срећан што се с душом растаје на одру крај кога је његово мило чедо, монах Сава, у коме је видео утеху своје старости. Годину дана после смрти проглашен је за свеца и успомену св. Симеона Мироточивог Српска црква слави 13. фебруара. Неколико година после смрти, јеромонах Сава пренео је очеву тело у Студеницу, где и данас лежи.

Немањин политички живот био је буран. Имао је сукобе с браћом, ратовао с Византијом, био заробљеник својих и туђина, губио и добијао битке, ратовао и зидао цркве. Почео је ни из чега и створио заиста

чврсте основе. Он је творац старе српске државе. Извојевао је политичку самосталност земље, проширио границе, угушио богомилски покрет, подигао прве веће цркве. Студеница је пример лепе обраде у камену, а живопис има велику уметничку вредност. Немања је створио основе за даљи политички и културни рад, припремио земљиште онима који за њим долазе и који ће припремљене тековине, муком стечене, умети да бране и одбране.

Миодраг Ал. Пурковић

ПОДУДАРНОСТ ТРОПАРА СВЕТИХ ПРОКОПИЈА И ИСИДОРА СА ТРОПАРОМ ПРЕПОДОБНОГ СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ

 давно је познато да је већина постојећих текстова у словенским православним црквама преведена или написана на основу грчких текстова. Мањи део написали су словенски аутори. Процвату руске химнографије помогла је и српска литургичка школа која је рођена на Атону. „Првим водичима превода богослужбених књига у Русији били су јерарси Срби и Бугари, који су радили у Кијевској Русији. Ови преводи су и служили као први образац за састављање служби сопственим светим руским ауторима“¹

Пишући о руском литургичком стваралаштву по савременим Минејима, штампаним у Русији, Ф. Г. Спаски је анализирао не само све службе светим Русима који су светошћу засијали у Русији, већ и службе светих у Минејима који нису били Руси, руске службе светима који нису били Руси, а такође и грчке службе посвећене разним празницима и догађајима.

Описујући службу светом Исидору Твердиславу Ростовском (+1474)², Спаски истиче поду-

дарност ове службе са службом светог Прокопија јуродивог (+1303), који је канонизован на сабору 1574. Подударност је видна у стихирама на стиховње, тропару, сједалницама и свјетилну. И заиста када се упореде тропари светог Прокопија и светог Исидора Ростовског видеће се сличност, а што значи да тропар светог Исидора није оригиналан. Међутим није оригиналан ни тропар светог Прокопија. Образац за његов тропар био је тропар преподобног Симеона Мироточивог – Српског, чију осамстогодишњицу представљања ових дана слаavimo и обележавамо. Писац тропара преподобног Симеона Мироточивог је јеромонах Теодосије Хиландарац.

„Време живота и рада Теодосија Хиландарца може се са доста разлога сместити у крај 13. и прве деценије 14. века. Теодосије је писац епохе краља Милутина (1282–1321)“³

Упоређивањем тропара преподобног Симеона Мироточивог са тропарима светог Прокопија и светог Исидора јасно се види шта је у овим тропарима преузето из тропара преподобног Симеона:

Бѣтвенною бла҃гтію просвѣтивсѧ, ѿ смѣрти показавши свѣтлостъ житіѧ твоегѡ: источавши во мѣро бл҃говѣніѧ, притекающею къ раце мошеѣ твоѣхъ: ѿ людѣ твоѣхъ настаиваѣши къ свѣту вѣснѣ, бже нѣше, хрѣта кѣа моли, даровати наѣа вѣно мѣа. ⁴

Тропар светог Прокопија гл. 4:

Просвѣтивсѧ бѣтвенною бла҃гдѣтїю бжедре, ѿ вѣснѣ развѣмъ въ рцы, ѿ свѣтнагѡ мѣра бже къ знѣдѣтелю несклонѣнѣу возложѣа сѣи, цѣломѣдрїемъ ѿ мно҃гимъ терпѣнїемъ, во временнѣѣ жїзни течѣнїе добрѣ скончавъ, ѿ вѣрѣ соблазъ сѣи непорочнѣ. тѣмже ѿ по смѣрти гвнѣа свѣтлостъ житіѧ твоегѡ: источавши во чдеахъ истѣчнѣхъ неисчерпаемѣхъ вѣрою притекающею ко стѣмъ твоемъ грѣбъ, прокопїе вѣблаженїе, моли хрѣта бже, да спсѣтъ дѣшы наѣа. ⁵

Тропар светог Исидора гл. 4:

Просвѣтивсѧ бѣтвенною бла҃гдѣтїю бжедре, цѣломѣдрїемъ мно҃гимъ ѿ терпѣнїемъ, во временнѣѣ жїзни течѣнїе добрѣ скончавъ сѣи. тѣмъ ѿ по смѣрти гвнѣа свѣтлостъ житіѧ твоегѡ, источавши во исцѣленїѣ бла҃гѣ, ѿже въ вѣрою притекающею ко стѣмъ твоемъ грѣбъ, ісїдѣре бжеженїе, моли хрѣта бже, да спсѣтъ дѣшы наѣа. ⁶

Русија је сазнала за богослужбене текстове српских литургичких писаца захваљујући јеромонаху Пахомију, који је примио монашки чин на Атону и ту је почетком четрнаестог века завршио литургичку школу. Своју литургичку делатност Пахомије је почео у Новгороду, у првој половини петнаестог века, за време епископа новгородског Јефтимија. Из Новгорода прешао је у Сергијеву лавру. Рад на писању „служби и похвалних речи“ започео је у Новгороду 1438, где је двапут боравио, а потом у Троицко-Сергијевој лаври, где је такође био двапут, Москви и Белојезерском манастиру. Поред житија светих и похвалних беседа, празницима и руским свецима, јеромонах Пахомије написао је још тринаест служби.

Захваљујући јеромонаху Пахомију Руси су се упознали и са садржајем службе преподобног Симеона Мироточивог – Српског, која је утицала и

на стварање тропара светом Прокопију и светом Исидору.

Сава, епископ шумадијски

Напомене:

1. Ф. Г. Спасский, *Русское литургическое творчество*, Париж 1951, 8
2. Исто, 229–231
3. Димитрије Богдановић, Погледати у: Теодосије, *Житије светог Саве*, Београд 1984, VIII.
4. *Памѣть ѿже во стѣхъ оца наѣагѡ бжедрѣа, сѣрскатѡ оучѣла ѿ мѣротѣа нѣагѡ*, Србљак, Београд, 1986, 311
5. Служба стѣагѡ прокопїа, хрѣта радѣи нѣоднѣагѡ, оучѣжѣагѡ чѣдотѣорѣа тропар гл. 4, *Мѣна мѣацѣ иулїѣ, ѿ ѿ дѣнь*
6. Служба стѣагѡ ісїдѣра, хрѣта радѣи нѣоднѣагѡ, роѣтѣагѡ чѣдотѣорѣа тропар гл. 4, *Мѣна мѣацѣ маїѣ, ѿ ѿ дѣнь, чѣ*

КУЛТ СВЕТОГА СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ

Скоро сви коментатори и историчари сјајног периода процвата наше државе и Цркве, 13. века, истичу да су „култ Стефана Немање, светог Симеона Мироточивог, створили Немањини синови – свети Сава и краљ Стефан Прво-венчани“¹. Млађи од њих двојице, свакако, сагледава свога оца са аспекта духовне величине, а старији, пре свега, као силног владара који је био синоним државничке снаге и дипломатије.

Немањин култ се појављује и у Светој Гори и у Србији врло рано. Наиме, према Доментијану скоро одмах по његовом представљењу², али се већина слаже да је то било по

преносу његових моштију у Студеницу „почетком 1207. године“³, тачније 9. фебруара. Србија је тада била медаља са два лика, где су се преплитале Црква и држава, једна другу не ометајући, већ се допуњавајући. Два калуђера, два свеца, поставили су темељ духовно моћне и политички стабилне Србије.

Свети Симеон је и данас и свагда присутан међу нама, присутан у молитвама, али и преко своје лозе која животно и вијугаво расте већ осам векова и помаже неплодима. И тај култ из Хиландара је пренет у Србију, у Студеницу, јер и данас из прича студеничких монаха

често чујемо о доласку неплодних супружника који молитвено прибегавају кивоту Светога, после чега се и њихова лоза продужава и расте.

Бројни храмови посвећени светом Симеону Мироточивом сведоче о његовом култу у нас Срба. Такви су следећи: патријаршијска капела у Београду, храм у Грчку (Епархија шумадијска), храм у Баошићу – Бока (Епархија црногорско-приморска), храм у Мирању – Задар (Епархија далматинска), храм у Мушутшту – Сува Река (Епархија рашко-призренска), параклис Саборног

храма у Нишу (Епархија нишка), храм у Ветернику (Епархија бачка), храм у Јужном Чикагу (Епархија новограчаничка), храм у Калгарију (Епархија канадска), храм у Северном Мајамију (Епархија источноамеричка), храм у Бизбију (Епархија западноамеричка), храм у Лас Вегасу (Епархија западноамеричка). Обзиром да су св. Симеон и св. Сава као јединствене личности везане очинством и синовством и телесним и духовним, саме по себи неодојиве једна од друге, и њихов је култ често нераздвојив. Зато је народ то и испољио кроз посвећивање храмова светим Симеону и Сави: храм у Кусадку (Епархија шумадијска), капела у Сопотанима (Епархија рашко-призренска), капела на врху Пирга у Кареји (Света Гора), капела у Рилском манастиру (Бугарска), храм у Итебеју (Епархија банатска), храм у Черевитију (Епархија сремска).

Дакле, „лик светог Симеона биће увек пример самоодрицања и жртве у име небеских циљева, увек способан да нас освежи вером и таквом љубављу у којој се човеку открива зашто живи и где је његово право место“⁴.

ђакон Владимир Руменић

Напомене:

1. Димитрије Богдановић, **Ликови светитеља**, Београд, 1991, 41

2. Доментијан наводи да је прва Немањина служба служена у Хиландару, 3. фебруара 1202. године, тј. у дан када се прославља Симеон Богопримац

3. Димитрије Оболенски, **Шест византијских портрета**, Београд, 1991, 141

4. Димитрије Богдановић, **Ликови светитеља**, Београд, 1991, 42

Преподобни Симеон Мироточиви, манастир Пива, наос, 1604-1606. године

ЗЕМАЉСКИ АНЂЕО И НЕБЕСКИ ЧОВЕК СИМЕОН ПРЕПОДОБНИ

*Слово знања подај ми беспочетно Слово,
јер имаш богатство милосрђа
безбројних твојих судби, Христе,
да и ја, душевни мрак избегнувши
и скврну ума очистивши,
достојно успојем твога угодника.¹*

Једно од многих величанстава наше вере у Васкрслог Христа јесте њено надилажење димензија времена и простора. Ове димензије више не представљају него сабирају расуто жито у један, насушни хлеб – Хлеб живота. Сам Господ је удостојио сваког који пође за Њим да сабира остале у једно јер му и воља беше да сви буду једно као што су Син и Отац² и Дух Свети. Тако је личност Светог Саве имала благослов – неприкосновену силу која је вазда сакупљала, мирила и Христа сведочила, рушећи омеђености епоха и општег духовног и друштвено-економског окружења. Помен његовог имена буди најсветија осећања, а његове очи са икона и фресака дубоко загладане у душу нас, његових земаљских саплеменика, траже и налазе икону Господњу која, уколико јој допустимо, може преобразити читаво наше биће и учинити га и небеским житељем. Чувати аманет његовог рада и бити њиме вођен јесте егзистенцијална потреба сваког од нас понаособ и потреба васцелог национа без обзира на окружење историјског пута. Ма колико личност Светог Саве пленила својом јединственошћу и излазила из религиозних и опште антрополошких оквира нашег рода, она није случајност већ логички след живота његовог оца, у свету Стефана Немање, а у ангелском образу Симеона – његов најдрагоценији изданак и највеличанственији плод. Када бисмо извршили синтезу све-

општег духовног и друштвеног развоја Срба од доласка на Балкан у шестом и седмом веку, па све до данас, у галерији епоха, два лика би светлосарно осветљавала остале – Сава и отац му Симеон. Па ко је, дакле био Симеон, од чијег се представљења наврши осам столећа?

Све што представља предмет наше радозналости, општења можемо проучавати на два начина. Можемо му приступити као датом субјекту или објекту који представља индивидуалну целину, која са осталим појмовним светом нема никакве везе, или га пак, можемо појмити као део творевине једног Бога у којој је комуникација и крстолика повезаност свега са Богом и свега међусобно категорички императив. Уколико би смо личности Светог Симеона пришли на први начин наишли бисмо на чудесну, али ипак биографију која се често среће у историји средњег века и то не само код нас него и у целој хришћанској икумени, како на Истоку тако и на Западу.

По свом досељавању на Балкан, две су области биле пијемонти општег окупљања Срба. Прво је то у време Властимира, Петра и Часлава била Рашка, а потом у време Војислава, Михаила и Бодина, била је то Дукља, односно Зета.

Захваљујући првенствено свом гео-стратегијском положају, на крају се ипак наш род окупио око Рашке, чији су владари Вукан, Урош, Урош II, и Деса, започели процес државотворности, издвајајући се

при том само политички из оквира залазеће Византије која је, мора се нагласити, само телесно копнила, духовно је била и поред свих искључиво људских скретања, јака, способна да буде корифеј православног комонвелта. Како свака буна усковитлава људске страсти и замагљује савест то је и у Рашкој у немирно време с почетка дванаестог века долазило до разних ломова и преобрата.

Свети Симеон се родио као Стефан Немања око 1113. године у Рибници, у близини данашње Подгорице. Његов отац, по предању упамћен као Завида, је припадао или био у сродству с породицом рашких великих жупана. Када се запали гротло властољубља, тада не постоји род, тако да је, због династичких сукоба Завида морао да се склони неко време у Зету, где је по свему судећи пронашао уточиште код рођака. Новорођени рашки принц је цело детињство и рану младост провео у Зети. По повратку у Рашку, Завида је поново дошао до позиција које ће отворити пут младом Стефану када његова звезда почне да сија. Као млад владар у својем поседу имао је области Топлице, Ибра, Расине и Реке³. Веома амбициозан, млади Немања се ослонио се на цара Манојла Комнина, надајући се да ће му овај помоћи у отелотворењу сопствених жеља. Приликом доласка у Ниш, око 1163. године, цар Манојло је себи позвао већ педесетогодишњег Немању и том приликом му дао област Дубочицу и царски чин који је

највероватније дат и из разлога што је Немања био византијски зет, јер је мајка првог српског архиепископа и првог краља уједињене српске земље, Ана, била Гркиња. Од тада почиње готово невероватан успон, који ће довести до остварења дуго сањаног сна, 1166. године⁴. У доба када је дошао на власт земља је била изломљена међу завађеном браћом. Средивши ситуацију у Рашкој, Немања је наставио оно што су започели његови претходници. Његова државотворна стремљења су имала променљив правац, али су и поред свега водила ка потпуном осамостаљивању и стварању државе која ће постојати нешто више од двестапедесет година и која ће остати за сва времена као полазиште и узор свим потоњим изградњама и уређењима нашег нација. Ни сужањство 1172. године, код цара Манојла, није могло озбиљније да засмета Немањи, јер је управо овом приликом пројавио сву савитљивост и домишљатост сопствене дипломатије која је красила и све његове потомке, а нарочито Саву. Готово парадоксално, али и заробљен, Немања је био дивљења достојан јер га је поред физичке лепоте⁵ красила и, за једног сужња, невероватна смиреност. По повратку у Рашку он наставља започето, а када је цар Манојло умро 1180. године успева да прошири своју државу, обједињујући, тако по први пут након Часлава Клониимировића скоро све српске земље. Осигуравши мир са вишедеценијским непријатељем, Византијом, браком између његовог средњег сина Стефана и царевог сина Јевдокије, 1196. године повлачи се са власти, монахи се у Расу, одлази прво у Студеницу, а затим на Свету Гору где у обновљеном Хиландару предаје дух свој 26. фебруара 1199. године. Ово су историјски факти, који и кад би се сви скупили не би могли да опишу ни да објасне комплекс-

ност личности Светог Симеона. Проста фактографија нема снаге да разлучи тајну поштовања овог свеца, као и одсуство владара, његових претходника из колективног сећања српског рода. Зато му треба приступити на други начин, ослобођен од омеђености рационализма, начин који свој смисао има само у контексту васцеле творевине.

Три су појаве личности Светог Симеона по којима ће постати темељ најсветијег дела наше историје. То су његова владарска страна, његово очинство у најширем смислу речи и његово монаштво.

Када би упоредили биографије средњовековних владара видели бисмо колико се оне подударују, и то углавном у лошим појединостима. Па ипак, Стефан је био нешто друго. Испод слабости којеу овој, погодној, историји често могу деградирати и најелементарније људске особености, у Стефану Немањи је постојала вера у Бога, довољно јака да сваку слабост понаособ превазиђе. Његова вера је можда највидније отелотворена у његовом односу према земљи и народу којима је управљао. Она је била далеко од празног, беживотног изјашњавања припадности Цркви Христовој. Господ Стефана Немање је био жив Бог, присутан сада и овде, неодвојиви део личности, а не нека апстрактна и трансцендентна фантазмагорија. Закон му је, од првог до задњег слова лежао у Јеванђељу Христа Васкрслога, који је он као највећи залог примио од својих родитеља, као најдрагоценији аманет предао својим синовима и кћерима и као угаони камен уградио у темеље државе коју је стварао. Зато су његови трагови миомирисни, а он сам за свој народ звезда што јутро јавља⁶. Доследно је следио византијски модел симфоније два свештеноначалства – црквене и политичке јерархије, по којој је ова последња заступљена преко

владара⁷ чији је задатак да се брине о овосветским потребама Цркве. Из оваквог приступа следи да је владар „био изабраник Божији, као земаљски одсјај Христове небеске моћи“⁸. Епизода из житија Стефана Немање која је нарочито у последњих педесет година привлачила пажњу јесте његов обрачун са богумилима. У складу са већ реченим односом владар – Црква, а имајући у виду и поступке византијских царева у сличним ситуацијама, његов поступак ма како чудан у овом квази–слободном и демократском свету, изгледа логично. Он је свом народу донео јутро боголепно одгонивши мрак јереси⁹. Разлог што национално сећање не памти владаре пре њега јесте тај што је он живео за народ, а не за себе и зато што је живети по Богу био спреман да жртвује све, иако није морао.

Други део комплексне личности Стефана Немање јесте очинство и његов однос са Савом. Када се човеку дете роди у старости, а Немања је имао преко шездесет година када се Растко родио, психолошки је оправдано што му је то дете драже од осталих. Сасвим је извесно да је млади Растко покупио највредније особине својих родитеља и предака и да се прст Господњи на њему видео од почетка. Па ипак, својом одлуком да спасење нађе у анђелском образу, ударио је тамо где му је отац био најслабији. Управо овде се прелама љубав Немањина и његова аврамовска вера у Бога, који је превазишавши родитељску, сасвим људску бол за дететом које у тренутку престаје да буде његово и постаје Божије, превазишао себе као човека и постао земаљски анђео и небески човек.

Његово повлачење са власти, такође сведочи о преображају оног младог Немање који је жудео за влашћу. После дежевског сабора 1196. године, он који је

био од многих служен, изволио је служити¹⁰. Оно што је за свет бесмислено, да се неко добровољно одрекне власти и моћи, за њега је било оличење словесности. Тако је од самодршца постао скромни монах Симеон, коме је његов телесни син у монаштву постао духовни путоказ. Завршавајући своју причу желео је да још једном жртвом очврсне Бога у себи. Подижући Хиландар, градећи храм од камена, непрестаним молитвама је довршавао храм у себи, тако да су се анђели дивили, људи чудили, а демони ужаснули¹¹. У тренутку када се са каменом испод главе преселио у места светла постао је наша лоза и заједно са сином му, светионик на пучини нашег боготражења.

Миро које је убрзо потекло је засведочило о томе колико је жртва Светог Симеона била Богу драга. Та жртва није настала ради лицемерних и пролазних потреба несавршених људи. Она је била израз најчистије и најмоћније силе која од људи чини богове, била је израз љубави и слободе. Она је водила к Богу и била нуклеус свете слоге која је упркос свему успела да нас повеже у једну државу, у једну Цркву и да нам омогући да

превазиђемо ограничености сопствене природе, да се винемо изнад ње. Отпадањем од Бога сами чинимо да зло буде отелотворено. Кривимо све и свакога, а најчешће Господа, зато што нам се одраз у огледалу не свиђа, а ипак тиме се ништа не мења, јер у грчу не видимо колико нам треба да смо вољени, да смо заштићени од бура и вихора, да смо у Његовом наручју. Све су то добро осетили и познали и Сава и Симеон и још тада, у освит тринаестог века, похрлили к нама носећи лек за све болести – Вести радосне. Срушивши димензије простора и времена они су били уз нас кроз читаву историју и биће док нас има. Од животног је значаја да оца и сина препознамо и њихове дарове примимо како би се убројали у оне који су сачувани¹². У противном од нас неће остати чак ни спомен.

Владан Костадиновић

Напомене:

1. Теодосије Хиландарац, **Служба Светом Симеону** (Канон други Светом Симеону о Мироточењу Светих му моштију из свете његове гробнице, глас осми, песма

прва), Србљак, 1. књига, Београд 1970, стр.185

2. Јн. 17,11

3. Јованка Калић, **Српски велики жупани у борби са Византијом**, Историја српског народа, прва књига, Београд 1981, стр. 208

4. Исто, стр. 209

5. Константин Јиречек, **Историја Срба, прва књига (до 1371.)**, Београд 1922, стр.193

6. Теодосије Хиландарац, **Служба Светом Симеону** (Канон други Светом Симеону о Мироточењу Светих му моштију из свете његове гробнице, стихира, глас други), Србљак, 1. књига, Београд 1970, стр.213

7. Јован Мајендорф, **Православна Црква јуче и данас**, Београд 1998, стр 25

8. Исто, стр. 28

9. Теодосије Хиландарац, **Служба Светом Симеону** (сједални, глас први), Србљак, 1. књига, Београд 1970, стр.165

10. Теодосије Хиландарац, **Служба Светом Симеону** (Канон други Светом Симеону о Мироточењу Светих му моштију из свете његове гробнице, глас други, песма шеста), Србљак, 1. књига, Београд 1970,стр.197

11. Сава Немањић, **Служба Светом Симеону**, глас пети, Србљак, 1. књига, Београд 1970, стр.11

12. Јн. 17, 12

ЗНАЧАЈ ЛИЧНОСТИ И ДЕЛА СВЕТОГ САВЕ

Време у коме живимо је пуно искушења и тешкоћа са којима се сусрећемо. Међутим, ово је и време великих јубилеја, када се сећамо великих личности и догађаја из наше прошлости. Као што је познато, при крају смо обележавања великог јубилеја – осам векова манастира Хиландара. Исто тако, ове године се навршава осам стотина година од престављења светог Симеона Мироточивог, а на прагу смо великог догађаја – ускоро ће се на-

вршити две хиљаде година од рођења Господа Исуса Христа и појаве хришћанства. Срећни смо што и ми, као народ, можемо учествовати у овом великом слављу. Прошло је скоро две хиљаде година откад се на земљи појавио Онај, Који је Својим рођењем просветлио и обасјао све народе. Ко је у историји нашег народа најзаслужнији што смо се и ми нашли и налазимо у великој породици хришћанских народа? Одговор је – свакако СВЕТИ САВА.

Појава Светог Саве представља највећу и најсудбоноснију промену и прекретницу у историји српског народа. Шест векова је прошло од доласка наших предака на Балканско полуострво и њиховог сусрета са хришћанством, до времена када се на историјској сцени појавио Свети Сава. Тих шест векова је протекло у спорадичном, појединачном или масовном крштавању. Међутим, то није оставило дубљег трага у души и свести нашег народа. Хриш-

ћанство је чврсто пустило корена у српском народу тек у време Светог Саве, који га је коначно очистио и ослободио од паганских обичаја. По речима академика Димитрија Богдановића, „Св. Сава и његови следбеници и мисионари у српском народу одлучно раскидају са опортунистичком и половичном мисионарском тактиком охридске архиепископије, и енергично приступају еванђелском просвећивању Срба према најортодокснијим идеалима атонског и палестинског монаштва. То је управо последња и одсудна етапа христијанизације српског народа.“

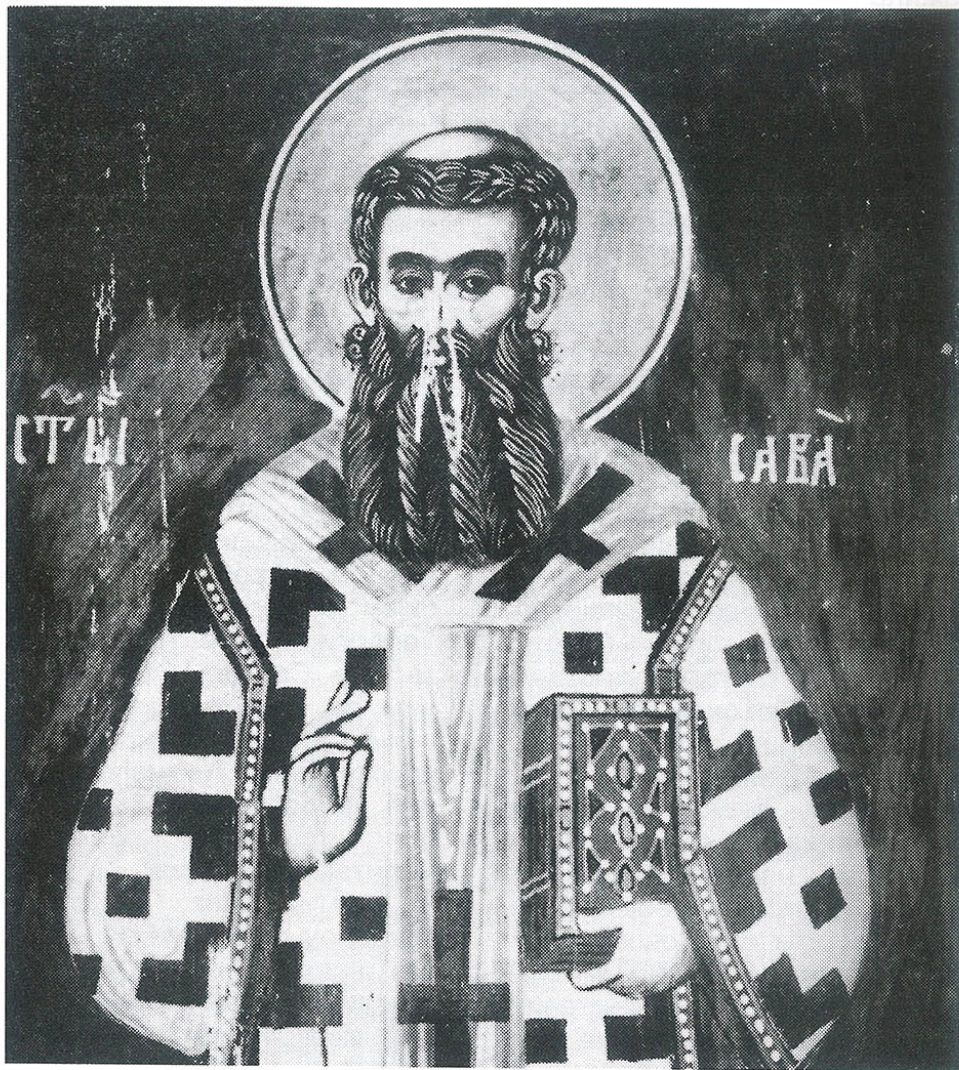
Личност Светог Саве је надахњивала српски народ кроз векове била његова звезда водилца и, као таква, оставила је дубок траг у животу нашег народа. Свети Сава је најзаслужнија личност у стварању наше црквене и националне независности. Он је својим неуморним радом, исправним ставом и доследношћу улио у народну душу и свест осећање црквености и државности. Са својим оцем Стефаном Немањом, у монаштву Симеоном, он је заорао зако дубоку бразду и поставио толико чврсту основу и темељ Цркви и држави, да су његови наследници с поштовањем говорили: „Недокончајемо со-вершајем“, тј. само довршавамо оно што није довршено, односно продужавамо његово дело.

Говорећи о Светом Сави, историчар Станоје Станојевић каже: „Свети Сава је у нашој историји свакако једна од највећих и најмаркантнијих фигура. Његова велика и снажна личност, његов ко-ристан и плодан рад у свим правцима, и пре свега његов апостолски живот, чинили су силан утисак на све који су га знали и који су долазили са њим у додир, не само у Србији, него и далеко ван њених граница.“

После детињства прове-деног на двору и међу влас-

телом, после младићког саз-ревања које је провео у Светој Гори, Свети Сава се тек на почетку четврте деценије свог живота појавио у Отаџбини и свом народу. Његов долазак у манастир Студеницу са мош-тима светог Симеона, био је не само велики празник и велика радост за наш народ, него и почетак нове епохе у историји српског народа. На жалост, он

теника и монаха, и орача и копача, и жену за разбојем, и пастира, и неимара, и старо и младо. Никога није презирао, него је све са љубављу и радошћу поучавао. Подизао је нове цркве, а старе обнављао. Где није могао подићи цркву, ту је на видном месту постављао крст. Он је својим саветима и личним примером уносио и пресађивао у народ

Свети Сава, фреска цркве Светог Јована Крститеља у метохијском селу Црколезу, рад српског сликара Радула из 1673. године

је у Србији наишао на верско незнање, културну, економску и друштвену заосталост. Било му је јасно да у таквим условима нација и држава, а ни Црква, не могу напредовати. Због тога је одлучио да крене у народ да га учи добру, у правој вери и хришћанском моралу. Десет година је неуморно путовао од испоснице до манастира, поучавајући и свеш-

све оно што су његове очи виделе и уши чуле у Цари-граду, Светој Гори и Солуну.

Оваквим својим неуморним радом, Свети Сава је стварао солидну припрему и подлогу за своје животно дело – стварање самосталне Српске цркве. Кад је 1219. године дошло до остварења тог великог циља, он је имао на располагању све што је било потребно за

нормалан почетак живота и рада Српске цркве. Имао је оспособљене људе (то су всеосвјашченаја чада, која се помињу у његовом тропару), имао је и центре који су били седишта епископа, имао је црквени Устав, имао је народ загрејан и одушевљен његовим пређашњим радом.

Благодарећи Светом Сави и његовој мудрости, кораци нашег народа на путу културног развоја, били су брзи, сигурни и успешни. Највећи део онога што је добро у српском народу, посејао је Свети Сава. Својим радом и угледом, он је још за живота достигао идеал светитеља. Народ га је доживео као истинског светитеља и просветитеља, вредног и неморног прегаоца на њиви Господњој, па му се, због тога, одужио дивним песмама и приповеткама, у којима доминира његов религиозно-морални лик. Свети Сава је нада ратника, оличење просветних настојања и мерило моралног понашања појединца и нације.

Целокупни рад Светог Саве је у суштини просветитељски. Све оно што он чини као духовник, проповедник, учитељ и књижевник, треба да послужи једном циљу: просвећивању, облагорођивању и напретку српског народа. Зато не треба никога да чуди што је његовом имену додан епитет ПРОСВЕТИТЕЉ. Он је овако назван од његових биографа Доментијана и Теодосија, како у житијима и Служби, тако и у тропару, у коме се каже: „Био си вођа, првопрестолник и учитељ пута који води у живот. Кад си дошао Светитељу Саво, најпре си Отачество своје просветио препородивши га Духом Светим“. Зато се и може с правом рећи да се тек од појаве Светог Саве може говорити о планском раду на просвећивању српског народа, јер је он одредио правац којим ће ићи даљи културни развој нашег народа.

У чему је тајна светосав-

ског калема кроз који су се оплемењивале све духовне снаге српског народа? Шта је његов основни садржај, шта је темељ вековног дела Светог Саве? Одговор је кратак и јасан: БОГОЧОВЕК ИСУС ХРИСТОС. Личност и дело Богочовека Исуса Христа Свети Сава је знао и умео да накалеми у народну душу. Православно хришћанство треба да учини српски народ бољим и срећнијим. То је мисао – водила Светог Саве. Она је кроз личност и дело Светог Саве дошла до пуног изражаја због тога што је он био истински религиозан. Он никад не заборавља душу и зато стално брине за њено спасење. Међутим, у тој бризи он се не стара само о спасењу своје душе, него и о спасењу народне душе. Његов биограф Доментијан каже: „Поуком преподобног оца кир Саве велико благовјерије растјаше и множаше се број христољубивих људи и сви цветаху добром вером и братољубијем“. И његов други биограф, Теодосије, исто тако истиче заслуге Светог Саве: „Таквим се богосветлим светитељем тада српска земља просвећиваше, и имајући таквог представника код Бога, благе душе се радоваше молитвама његовим“.

Свети Сава је својом преданом службом Богу, успео да народ просвети, веру утврди и државу учврсти: „И кад виде земљу свога Отачества – пише Теодосије – како сија украшена краљем и архиепископом, епископима и игуманима, ипатима и војводама, божанственим и саборним великим црквама, светим и часним манастирима и свима добрим законима, уставима славних и христоимених људи, веома похвали Бога ради тога, јер не беше узалуд ни без ума много његови труди о њој; него се богоугодно остварише и прими их као од апостола, више од сваког приноса, Онај који зна срдчане жеље“.

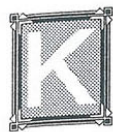
Рад Светог Саве се осећао у свим видовима и облицима живота нашег народа. Он је постао символ свега оног што је најбоље и најузвишеније. Његово име било је инспирација за највећа дела, а исто тако и охрабрење у тешким временима. Мисао и дело Светог Саве, оличени у самосталној Српској православној цркви, иду паралелно са историјском судбином нашег народа до данас. Оно што је он створио, оставило је видног и дубоког трага у нашој историји. Све што је учинио Свети Сава и што је у нашој прошлости учињено у духу његових идеја, служило је не само на корист, него и на част и понос српског народа.

Његово дело надживело је не само њега и његову генерацију, него и државу у којој је настало. Његова црквена организација преживела је све недаће и невоље током времена. Преживела је мучно и тешко ропство, које је трајало неколико векова и у коме се није могла ослањати на своју државу и од ње добијати потпору. Кад је нестало државе и владара, Свети Сава је остао и био као духовни и небески владар српског народа.

Израстао из народа, васпитан у дому побожних родитеља, образован и развијен у богословљу и монашким подвизима, упознат са свим благодетима које је Црква Христова дала другим народима, Свети Сава је у себи распламсао жељу да хришћанска – Православна црква, донесе и његовом народу те исте благодети. То је био циљ његовог рада. То је и циљ Српске цркве коју је он организовао и којом вековима невидљиво управља, водећи је ауторитетом своје грандиозне личности, водећи је "путем који води у живот".

протођакон др Драган Протић
(Беседа са овогодишње Светосавске Академије на Богословском факултету у Београду)

ВЕЛИКО И НЕИСЦРПНО ТРАГАЊЕ

Када се у Србији изговара име Светога Саве, значења су многа. Једва да постоји тема, која је толико општа, истовремено и толико блиска људима врло различитих епоха у нашој средини.

О Св. Сави се пише осам стотина година. Писали су о њему многи. Били су то учени монаси у средњем веку, Доментијан и Теодосије понајбоље, писали су црквени оци, људи од пера, владари и странци, савременици и ученици и обичан свет. Текстови о кнезу и монаху, испоснику и неуморном мисионару, о учитељу и духовном оцу, о пастиру и првом српском архиепископу, о светитељу, кога посмртно спаљеше на Врачару, писало се о култу и вери – све то прати целу српску историју. Писана реч и запис, реч усмена, често забрањивана у прошлости и у нашем веку, све је то Свети Сава. Молитва и научна тема, и више од тога.

Научно истраживање Савиног дела прати развој модерне српске историографије. И тај пут се мери столећима. Од Јована Рајића с краја XVIII века до овог Зборника који данас представљамо, протекла су два века. Трагање и за самом биографијом Светитеља, који о себи није много писао, а писао је по правилу сажето, „да се не умножи писање“, његове су речи – све је то напоран посао, који је и данас само делимично докучив. Само понешто знамо о свему томе, увек се открива нешто ново – то показује и овај Зборник који је пред нама.

После Другог светског рата одржана су два међународна скупа о Св. Сави, само два – један 1975. и други 1995. године. Поред тема које су обрађиване, речита је и структура писаца. Оба пута, то су најбољи научници које имамо. Светосавска истраживања, тако посматрана, мерило су научне вредности поколења и одређеног времена.

Ако се овај Зборник пореди са старијом научном литературом о Св. Сави запажају се неке промене. Један нацрт библиографије о Св. Сави сачинили су 1934. године Станоје Станојевић и Радослав Перовић (Братство 28, 1934, издање Друштва Св. Саве у Београду). Научна мисао XX века постепено је ширила тематски круг око личности Св. Саве. Човек се посматра у склопу друштва и времена у коме је живео. То значи мултидисциплинарно изучавање сваке појаве, прилика у којима је живео, утицаја које је сам стварао. Данас се Савина мисао чита и у архитектонском простору жичког храма, као и у српским натписима, уз грчке, на сводовима Студенице, његови се корени откривају у хришћанском амбијенту старог Раса, одакле је

потекао, а одједи дела препознају, у другом виду, у верско-политичком програму Карловачке митрополије (изузетан рад др М. Тимотијевића). Та мултидисциплинарност битна је одлика овог Зборника.

Као историчар, осврнућу се на радове ближе мом радном подручју. Књига се, наравно, не може препричавати овом приликом. Она тражи пажљиво читање и ишчитавање. Истакла бих само неке значајније научне резултате, које читалац може наћи у овом Зборнику.

Једну тематску целину чине радови посвећени животу односно делатности монаха Саве у врло конкретним политичким приликама оног доба. Слом Византијског царства 1204. године увео је српску државу у време бурних промена. Јачање двеју грчких држава на рушевинама тог Царства, беху то Епир и Никеја, потом њихово супарништво, уз односе са Латинима, битно су обликовали политику Савиног брата Стефана Првовенчаног. Два сјајна аутора, недавно преминули академик Божидар Ферјанчић и професор Љубомир Максимовић су утврдили да је монах Сава знатно утицао на политику државе Немањића према грчком свету. А само се отуда могла стећи аутокефалност Српске цркве, толико потребне за опстанак и саме државе.

Савина свестрана делатност, дипломатска и она на организацији Српске цркве, са новим појединостима, нашла је место и у овој књизи прилозима Р. Радића, Свети Сава и смрт обласног господара Стреза, односно академика В. Кораћа, који је претресао све расположиве податке о седиштима Савиних епископија у Стону и на Превлаци.

Начин мишљења једне епохе, велика је историјска тема. Овде је заступљена истраживањем академика Симе Ђирковића. Тако популарни појмови „Исток“ и „Запад“, шта су значили у Савино време? Где су савременици онда смештали Србију? Повод за овај рад је и једна заблуда која је ухватила корена у наше време. То је тврдња да је, наводно, Сава исказао мисао да су Срби предодређени да буду Исток на Западу и Запад на Истоку (писмо непостојећем епископу или игуману Иринеју). Показало се да је у делима писаца XIII века (Доментијан, Теодосије) „земља Симеонова и Савина“ у ствари „западно отацство“, Србија се у Савино време налази на западу, јер „Исток“ је земља Христовог рођења и страдања, дакле, Света земља Јерусалим. Тамо је „исток истока“, записао је Доментијан. Уз то, мисао о човековом предодређењу судбином („судбина“) потпуно је страна хришћанском поимању света. Подела на Исток и Запад у модерном

значењу речи производ је потоњег развоја европског друштва и само на тој другој равни се може изучавати.

Издвојила бих овом приликом и истраживање др Миодрага Петровића, који разјашњава архимандритско достојанство монаха Саве, стечено у Солуну 1204. године. Архимандрит је високо црквено достојанство („први до епископа“), установа озваничена законодавством цара Јустинијана I у VI веку. Аутор у овој чињеници види припреме за оснивање самосталне Српске цркве.

Посебно важну тематску групу чине у овом Зборнику радови посвећени проучавању старог српског језика. Којим је језиком писао монах Сава, које се одлике српског народног говора могу препознати у текстовима писаним српском редакцијом старословенског језика (српскословенски језик)? То је повезано са још сложенијим питањем – шта је све писао Сава? Писао је много, преводио је, њему се приписују неки текстови. То је стара научна тема. У овом Зборнику запажен је прилог академика Павла Ивића, који се усредсредео на текст Хиландарског типика (устав, образник). Трагом лингвистичких података у том тексту, он је дошао до закључка да већи део тога текста није са грчког превео Сава (део из типика Богородице Евергетиде), али је написао 1,2,3 и 42. главу Хиландарског типика (употреба деминутива, „љубимци“ и друго). Тако идентификован Савин текст омогућио је аутору да дефинише особености српског језика којим је говорио први српски архиепископ. Ове резултате потврђују подаци из Прве хиландарске повеље, из Савине посланице игуману Спиридону и Карејског типика. Сава је први српски писац који је пружио битна сведочанства о народном језику. То је штокавски говор из времена пре настанка знатнијих разлика међу средишњим српским говорима (мишљење насупрот оном које је заступао Александар Белић).

Филолошка анализа Карејског типика (писан

за светогорску испосницу 1199. године) такође је показала низ одлика српског народног говора, које одступају од старословенског језика ћирило-методијевског типа (наставак – ов у инструменталу јединине, партикула – ре уместо – же, наставак – мо у "имамо" и друго). То је био предмет расправе проф. Александра Младеновића.

Нових података има и о писару Карејског типика. Тачније, у Ватикану је у једној рукописној збирци откривен Јеванђелистар (тзв. Ватикански јеванђелистар: Cod. Vat. Slav. 4). На маргини тога рукописа забележено је име Десоје. Текст је писан пре 1232–1235, дакле за Савина живота. Тај српски јеванђелистар је писан по тумачењу академика Војислава Ј. Ђурића, у Хиландару. Облик слова тога текста и нарочито, систем надредних знакова, уз друге појединости, према мишљењу Биљане Јовановић–Стипчевић, упућује на писмо Карејског типика.

Последњи тематски круг на који бих указала су радови који се баве питањима старе српске књижевности (житија, биографије). Шта је документарно, а шта фикцијско у Доментијановом Животу Св. Саве, шта показује упоредна анализа текстова о Савином измирењу заведене браће из једног посебног угла, то читалац може наћи у прилозима Љиљане Јухас–Георгијевске и Драгише Бојовића. Веома је драгоцен рад епископа шумадијског господина Саве о византијским позајмљеницама у службама Светог Саве.

Једна књига се мери вредношћу текстова које доноси. Речито је и оно чега нема. Овде недостаје богословска мисао Савина. То је слика нашег времена више но Савиног. Празнине су наши дугови, тачније дугови протекле епохе.

Ако мисао вратимо на почетак, на наслов овог Зборника – Свети Сава – јасно је да велика тема остаје неисцрпна. О њој ће се још дуго писати, ако нас буде било.

Јованка Калић

ПЕЈЗАЖИ ЈОРДАНА ЕРЧЕВИЋА

Велика сала Епархијског центра у Крагујевцу постаје све више још једно од места отворених за сликаре и њихова дела. У њој је током 1998. године излагало неколико стваралаца, а међу њима је, у два маха, био и познати крагујевачки сликар Јордан Ерчевић.

Његова изложба пејзажа, отворена 15. децембра 1998, пробудила је завидно интересовање крагујевачких љубитеља уметности. Треба напоменути да је изложба била

продајна и да је добар део прихода намењен за изградњу нових храмова Епархије шумадијске. Тако г. Јордан Ерчевић и својим делом, али и материјалном помоћи доприноси духовној и културној обнови нашег народа.

Г. Ерчевић је завршио Академију за примењену уметност у Београду, а члан је УЛУС–а од 1975. године. Имао је до сада много самосталних изложби широм Србије.

Ево, како је г. Слободан Лазаревић видео пејзаже Јор-

дана Ерчевића:

„У овом пејзажу ми ћемо узалуд тражити модерне, урбане цивилизације, прошаране солитерима, широким улицама, људском вревом, али брзо ће пред оком искрснути малени кровови усамљених кућа.

Те куће и кровови могу нас подсетити на доживљаје и игре безбрижног детињства, али много више опомињу да живимо у касним годинама овога века.“

Л. М.

ЦРКВА СВЕТОГ АРХАНГЕЛА ГАВРИЛА У ПАРЦАНИМА

Црква Светог архангела Гаврила у Парцанима подигнута је у периоду између 1924. и 1926. године. Постоји неколико претпоставки на који начин је одређено место где ће се зидати црква. Према једној верзији, водило се рачуна о два, и данас постојећа, извора лековите воде, Студеници и Дудовици, који су удаљени један од другог око 1.000 метара. Због значаја ових извора за народ, одлучено је да се храм подигне негде на средокраћу, између ова два извора. По другој верзији, приликом обраде земље пронађени су извесни предмети, који су потврдили веровање у народу, да је овде, за време Турака, постојао манастир посвећен Св. арх. Гаврилу, кога су Турци касније порушили. По трећој верзији, на месту где се налази храм, за време Турака изгинули су сви сватови који су пошли у манастир на венчање. И данас, недалеко од храма на једној узвишици, постоји гробље које се зове „Сватовско гробље“.

Првобитно је на овом месту саграђена капела. У то време Парцанска парохија није ни постојала. Залоговац и Мареново припадали су једној парохији, а село Парцане Беловодској парохији (Нишка епархија).

Пошто су сва три села била доста удаљена од цркве, указала се потреба да се споје и да тако сачињавају једну самосталну парохију. Парохија је названа парцанска и било је договорено да се на овом атару подигне храм и посвети Св. арх. Гаврилу.

Црква парцанска озидана је од цигли купљених у Бачини. За градњу је утрошено 120.000 комада, а пречник зида био је преко једног метра.

Храм је завршен 1926. године. Први свештеник који је служио у парцанском храму био је Михајло Тасић, парох беловодски.

На основу једног записника Црквене управе овог храма, свештеник Стојан Лазаревић службовао је од 1935. до 1937. године.

После свештеника Стојана Лазаревића на парохији парцанској су се измењали следећи свештеници: Александар Јанчић (1937–1939); Љубомир Радивојевић (1939–1944); Митар Јосиповић (1944–1949); јеромонах Емилијан (1949–1952); Љубомир Шарковић (1952–1954).

Нешто због оптерећења, а нешто због самог земљишта, црква је у Парцанима убрзо препукла, тако да је још 1948. године било врло ризично у њој служити.

Доласком свештеника Љубомира Шарковића у Парцане 1952. године, ова црква је разрушена до темеља. Већ крајем 1954. године свештеник Љубомир Шарковић одлази на другу парохију.

Од 1954. до 1956. године парохију парцанску опслужују крушевички свештеници.

Месеца априла 1956. године на Парохију парцанску постављен је млади свештеник Данило Срећковић, за чије време је президан стари храм. Његово освећење обављено је 9. септембра 1956. године од епископа шумадијског Валеријана.

Наредне, 1957. године, нови парох је срушио стару и дотрајалу зграду за народ, која је имала само једно одељење, и подигао нову са три просторије.

Стара звонара, на четири стуба, која је такође била дотрајала, порушена је 1969. године, а нова подигнута у

саставу постојећег храма, освећена је од Преосвећеног епископа Саве, 1985. године.

Године 1987, свештеник Данило Срећковић прелази за Варварин, а на Парохију парцанску постављен је млади свештеник Милорад Поповић. На овој парохији о. Милорад је остао до 1989. године када прелази за пароха у Г. Трешњевицу. На место свештеника Милорада Поповића постављен је свештеник Зоран Стојадиновић. Одмах по његовом доласку на ову парохију, епископ источноамерички Христофор одслужио је последњу Литургију у оронулом храму.

Година 1990. била је година сакупљања добровољних прилога за подизање новог храма. У овој години купљени су: цигла, гвожђе, грађа, шљунак и израђен је пројекат будућег храма.

У 1991. години срушен је стари храм и изливени су темељи новог. За две године (1993–1994) храм у Парцанима је био озидан.

Октобра 1994. године свештеник Зоран Стојадиновић прелази за пароха у Азању, а на његово место постављен је о. Дарко Булатовић, парох из Раче Крагујевачке.

У 1995. години настављени су радови на цркви. Изливена је бетонска купола и отпочело је покривање цркве бакром.

Година 1996. протекла је у враћању дугова, а 1997. на цркви су постављени врата и прозори.

Током 1999. године, црква Светог архангела Гаврила ће, ако Бог да, бити освећена.

(Из Летописа цркве у
Парцанима)

ОБНОВА СТАРЕ ЦРКВЕ СВЕТИХ ЦАРА КОНСТАНТИНА И ЦАРИЦЕ ЈЕЛЕНЕ У ДИВОСТИНУ КРАЈЕМ ПРОШЛОГ ВЕКА

 рвобитну цркву у селу Дивостину, која се налази шест километара од Крагујевца, а на путу за Горњи Милановац, подигли су Византијци. Ова црква се везивала за име деспота Стефана Лазаревића. Можда је она била друга по реду црква на истом месту. Забележено је, 1818, да се црква налази у рушевинама. Такво стање потрајало је све до 1861. године.

Будући да су ове рушевине припадале оближњем манастиру Драчи, иницијатива за обнову ове древне светиње, врло поштоване у народу из читаве околине, потекла је од драчког монаштва. „До 1861. год. скупљено је у народу око 500 дуката добровољног прилога за обнову цркве у Дивостину. Тада је братство манастира Драче поднело представку Конзисторији у Београду, да код Правителства издејствује одобрење за

У опису ове цркве каже се, да је „од тврде грађе (камена, опека и малтера). Подигнута је на темељима старијег храма. Она има мало кубе и торањ и звонару, покривена лимом. Неколико фресака су из новијег времена. Год. 1872. и 1895. црква је била у поседу манастира Драче, са селима Дивостином и Трмчиштем (расељено циганско насеље) са 60 кућа“.³

Иако је црква била сазидана од тврдог материјала, изгледа да није солидно обављен посао. Већ 1890. године „свештеници и тутори цркве Дивостинске у окр. Крагујевачком изјавили су Конзисторији Епархије жичке писмено: да је њихова црква трошна и рабаћена, и да са тога потребује што скорију оправку, па су молили да Конзисторија нареди да се оправка на цркви што прије изврши. Оправка ће се ова исплатити из готовине, коју

тацији, оправка ова по приложенијем условима и предрачуну изашла је шест стотина тринајест динара и 50 пара

**Нови храм Благовести
Пресвете Богородице
манастира Дивостина**

дин. или за 3.47% ниже од предрачунске суме. Оправке би се примио Сима Јовановић, предузимач из Крагујевца.

Подносећи под % сва акта о овом предмету Г. Министру, Конзисторија Г. учтиво моли, да изволи одобрити тражену лицитацију и о своме рјешењу, уз повратак акта извести Конзисторију“.⁴

Поменути акт Конзисторија Жичке епархије, којој су манастири Драча и Дивостин припадали све до 1956. године, доставила је Министру просвете и црквених послова.

У одобрењу које је стигло осам дана касније каже се: „По предлогу те Конзисторије од 11. овог месеца КБр. 1518 одобрава лицитацију од 21. прошлог месеца, на којој је Сима Јовановић, предузимач из Крагујевца, понудио да по приложеним условима и предрачуну изврши оправку цркве Дивостинске, у округу Крагу-

Стара црква манастира Дивостина

обнову цркве у Дивостину. . . “¹

Изгледа да је обнова цркве трајала дуге, јер се црквица у Дивостину тек од 1873. спомиње као црква.²

црква има у каси својој; колико пак буде недостајало, дотична црквена општина изјавила је да ће она надокнадити.

На држаној јавној лици-

јевачком, за шест стотина и тринаест(613) динара и 50 пара или 3.77 % ниже од предрачунске суме, – а тако исто одобрава, да се та сума може из касе цркве дивостинске предузимачу издати“.⁵

Ни ова оправка није много помогла. Црква је препукла и временом је морала бити затворена за посетиоце. „Пошто није могло да се изврши статичко санирање, црква је 1969. срушена и на истом месту саграђена је нова према пројекту арх. Драгомира Тадића.“⁶

Последња литургија у овом храму одслужена је у недељу пред Св. Илију 1969. од блаженопочившег епископа шумадијског Валеријана. Већи део средстава за подизање новог храма дао је г. Вељко Максимовић, из Лондона. По његовој жељи нова црква је посвећена Благовестима Пресвете Богородице. Цркву око чијег грађења су се много потрудиле игуманије манастира Драче, Јелена и Февронија, осветио је, 30.маја 1974, епископ Валеријан.

Сава, епископ шумадијски

Напомене:

1. Петар Ж. Петровић, *Црква у Дивостину код Крагујевца*, Богословље XI (XXVI), Београд 1967, 64.

2. Исто

3. Исто, 65.

4. Конзисторија Жичке епархије Министру просвете и црквених послова, Чачак, КБр. 1518 од 11. априла 1890 (АСМПе–Ц–1890, Б–3226 А)

5. Министарство просвете и црквених послова Конзисторији Епархије жичке, Београд, ЦБр. од 19. априла 1890, (АСМПе–Ц–1890, Б–3226 А)

6. Предраг Пајкић, *Опис манастира Епархије шумадијске у: Српска православна епархија шумадијска – Шематизам*, Крагујевац 1997, 181.

КРСНЕ СЛАВЕ У ШУМАДИЈСКОЈ ЕПАРХИЈИ ПРЕМА БРОЈУ СВЕЧАРСКИХ ДОМОВА

НИКОЉДАН	22.704	свечарска дома
АРАНЂЕЛОВДАН	12.338	свечарских домова
ЂУРЂИЦ	11.475	свечарских домова
ЂУРЂЕВДАН	10.041	свечарски дом
САБОР Св. ЈОВАНА	9.987	свечарских домова
Св. ЛУКА	3.921	свечарска дома
Св. СТЕФАН	3.870	свечарских домова
ПРЕНОС МОШТИЈУ Св. НИКОЛЕ	3.733	свечарских домова
Св. ПЕТКА	3.547	свечарских домова
ПРЕПОДОБНИ АЛИМПИЈЕ СТОЛПНИК	2.888	свечарских домова
МИТРОВДАН	2.856	свечарских домова
САБОР Св. АРХ. ГАВРИЛА (13/26.јул)	2.209	свечарских домова
Св. МИНА – МРАТИНДАН	2.128	свечарских домова
СУБОТА Св. ПРАВЕДНОГ ЛАЗАРА	1.424	свечарска дома
ВРАЧЕВИ (1/14. новембар)	1.240	свечарских домова
Св. АПОСТОЛ ТОМА	1.061	свечарски дом
ИВАЊДАН	1.018	свечарских домова
Св. ПРОРОК ИЛИЈА	853	свечарска дома
Св. ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ	814	свечарских домова
Св. ВЕЛИКОМУЧЕНИК ПАНТЕЛЕЈМОН	653	свечарска дома
ПЕТРОВДАН	652	свечарска дома
ТРНОВА ПЕТКА	605	свечарских домова
Св. ИГЊАТИЈЕ БОГОНОСАЦ	527	свечарских домова
Св. САВА СРПСКИ	464	свечарска дома
Св. МУЧЕНИК ТРИФУН	419	свечарских домова
ПРЕПОДОБНИ СИМЕОН СТОЛПНИК	418	свечарских домова
ВЕЛИКА ГОСПОЈИНА	362	свечарска дома
УСЕКОВАЊЕ	345	свечарских домова
МАРКОВДАН	327	свечарска дома
Св. ПРОРОК АМОС – ВИДОВДАН	298	свечарских домова
Св. АПОСТОЛ АНДРЕЈ ПРВОЗВАНИ	282	свечарска дома
МИХОЉДАН	278	свечарских домова
ПРЕНОС МОШТИЈУ Св. СТЕФАНА	250	свечарских домова
Св. КИРИЛ СЛОВЕНСКИ	244	свечарска дома
СРЂЕВДАН	242	свечарска дома
ВРАЧЕВИ (1/14. јул)	241	свечарски дом
Св. МУЧЕНИК АГАТЕНИК	225	свечарских домова
Св. ПРАВЕДНИ ЈОАКИМ И АНА	191	свечарски дом
САБОР Св. АРХ. ГАВРИЛА (26.март/8.април)	189	свечарских домова
ВАВЕДЕЊЕ	189	свечарских домова
Св. СВЕШТЕНОМУЧЕНИК КЛИМЕНТ	181	свечарски дом
Св. ЈОВАН МИЛОСТИВИ	180	свечарских домова
Св. ЈОВАН ЗЛАТОУСТ	179	свечарских домова
ЧУДО Св. АРХ. МИХАИЛА	171	свечарски дом
ТОМИНА НЕДЕЉА	154	свечарска дома
ЧАСНЕ ВЕРИГЕ Св. АПОСТОЛА ПЕТРА	146	свечарских домова
Св. АЛЕКСАНДАР НЕВСКИ	138	свечарских домова
Св. ВЕЛИКОМУЧЕНИК ЈЕВСТАТИЈЕ	131	свечарски дом
Св. ПРОРОК МОЈСЕЈ БОГОВИДАЦ	120	свечарских домова
Св. АПОСТОЛИ ВАРТОЛОМЕЈ И ВАРНАВА	115	свечарских домова
Св. СИМЕОН И АНА	99	свечарских домова
ПРОРОК МОЈСЕЈ – НЕДЕЉА ПРАВОСЛАВЉА	96	свечарских домова
ПРЕПОДОБНИ САВА ОСВЕЋЕНИ	91	свечарски дом
Св. ПРОРОК ЈЕРЕМИЈА	81	свечарски дом
Св. ГРИГОРИЈЕ ЧУДОТВОРАЦ	81	свечарски дом

ЗАЧЕЋЕ СВ. ЈОВАНА КРСТИТЕЉА	72	свечарска дома
СВ. МУЧЕНИЦИ КИРИК И ЈУЛИТА	62	свечарска дома
ПРЕОБРАЖЕЊЕ	53	свечарска дома
ПОКРОВ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ	51	свечарски дом
СВ. АПОСТОЛ И ЈЕВАНЂЕЛИСТ МАТЕЈ	49	свечарских домова
НЕДЕЉА ПРЕД СВ. ИЛИЈУ	45	свечарских домова
ПРЕНОС МОШТИЈУ СВ. ЈОВАНА ЗЛАТОУСТА	43	свечарска дома
МАЛА ГОСПОЈИНА	43	свечарска дома
ЦВЕТИ	41	свечарски дом
СВ. ЦАР КОНСТАНТИН И ЦАРИЦА ЈЕЛЕНА	39	свечарских домова
СВ. ПРОРОК ЈЕЛИСЕЈ	39	свечарских домова
БЛАГОВЕСТИ	31	свечарски дом
СВ. АТАНАСИЈЕ ВЕЛИКИ (18/31. јануар)	29	свечарских домова
СВ. 40 МУЧЕНИКА СЕВАСТИЈСКИХ–МЛАДЕНЦИ	28	свечарских домова
КРСТОВДАН (14/27. септембар)	28	свечарских домова
ПРЕПОДОБНИ АВКСЕНТИЈЕ	24	свечарска дома
ВАСКРСЕЊЕ ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА–ВАСКРС	24	свечарска дома
ТЕОДОРОВА СУБОТА	23	свечарска дома
СВ. АВРАМИЈЕ ЗАТВОРНИК	22	свечарска дома
ПРЕНОС МОШТИЈУ СВ. ИГЊАТИЈА БОГОНОСЦА	21	свечарски дом
ОГЊЕНА МАРИЈА	20	свечарских домова
СВ. ВЕЛИКОМУЧЕНИК ТЕОДОР ТИРОН	18	свечарских домова
НЕДЕЉА ПО ПЕТРОВДАНУ	18	свечарских домова
СВ. ЈОВАН БОГОСЛОВ (8/21. мај)	17	свечарских домова
СПАСОВДАН	17	свечарских домова
СВ. ТРИ ЈЕРАРХА	15	свечарских домова
СВ. АПОСТОЛ ФИЛИП	12	свечарских домова
ПРЕНОС МОШТИЈУ СВ. АП. ВАРТОЛОМЕЈА	10	свечарских домова
СВ. ВАСИЛИЈЕ ОСТРОШКИ ЧУДОТВОРАЦ	7	свечарских домова
СИЛАЗАК СВ. ДУХА – ТРОЈИЦЕ	7	свечарских домова
СВ. ВЕЛИКОМУЧЕНИЦА ВАРВАРА	6	свечарских домова
I и II ОБРЕТЕЊЕ ГЛАВЕ СВ. ЈОВАНА	5	свечарских домова
СВ. АТАНАСИЈЕ ВЕЛИКИ (2/15. мај)	5	свечарских домова
НЕДЕЉА СВ. ОТАЦА	4	свечарска дома
СРЕТЕЊЕ	4	свечарска дома
СВ. КИРИЛО И МЕТОДИЈЕ, УЧИТЕЉИ СЛОВЕНСКИ	4	свечарска дома
СВ. ЈОВАН БОГОСЛОВ (26. септембар/ 9. октобар)	4	свечарска дома
СВ. 33 МУЧЕНИКА У МЕЛИТИНИ	4	свечарска дома
СВ. МУЧЕНИК ЕВДОКСИЈЕ	3	свечарска дома
САБОР ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ	2	свечарска дома
БОГОЈАВЉЕЊЕ	2	свечарска дома
РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО–БОЖИЋ	1	свечарски дом
КРСТОВДАН (5/18. јануар)	1	свечарски дом
СВ. АНТОНИЈЕ ВЕЛИКИ	1	свечарски дом
СВ. СВЕШТЕНОМУЧЕНИК ВЛАСИЈЕ	1	свечарски дом
ПРЕПОДОБНИ СИМЕОН МИРОТОЧИВИ	1	свечарски дом
ПРЕПОДОБНИ АЛЕКСИЈЕ ЧОВЕК БОЖИЈИ	1	свечарски дом
СПАЉИВАЊЕ МОШТИЈУ СВ. САВЕ НА ВРАЧАРУ	1	свечарски дом
ПРЕПОДОБНИ СИСОЈЕ ВЕЛИКИ	1	свечарски дом
БЛАГА МАРИЈА	1	свечарски дом
УСПЕНИЈЕ СВ. АНЕ	1	свечарски дом
ПРЕПОДОБНА ПЕЛАГИЈА	1	свечарски дом
СВ. ВЕЛИКОМУЧЕНИЦА ЕКАТЕРИНА	1	свечарски дом
СВ. ВЕЛИКОМУЧЕНИК МЕРКУРИЈЕ	1	свечарски дом
ПРЕПОДОБНИ ГРИГОРИЈЕ ЧУДОТВОРАЦ	1	свечарски дом

УКУПНО СВЕЧАРСКИХ ДОМОВА
У ШУМАДИЈСКОЈ ЕПАРХИЈИ

107.017*

*На основу извештаја парохијских свештеника

ШТАМПАЊЕ БУГАРСКИХ КЊИГА У КРАГУЈЕВЦУ

У Књажеско–Србској типографији, за време њеног рада у Крагујевцу од 16. септембра 1833, до јуна 1835, поред 17 српских књига (према Љ. Дурковићу), и **Новина Србских** (једанпут недељно, суботом), штампано је и 13 бугарских књига. Мотив су прагматични циљеви Милошеве спољне политике, али не треба заборавити да ће Србија у првим деценијама XIX века заиста постати језгро словенских народа, како је то предвиђао бивши митрополит београдски Леонтије. Тако Србија и Крагујевац помажу бугарски национални и културни препород, који ће их довести до ослобођења 1878.

Издавачи и приређивачи бугарских књига у Крагујевцу, које су превасходно намењене образовању младежи, су најпознатији национални прегаоци: Николај Карастојанович, Неофит Рилски и Неофит Хилендарски. На основу наше историографије, нарочито радова Владимира Стојанчевића и Ђорђа Игњатовића, може се доћи до списка бугарских књига које су 1834. године и до јуна 1835. штампане у крагујевачкој Књажеско–Србској печатњи:

(1) *Буквар или началное учение...* 1834, (2) *Житие стаго свјашченомученика Харалампја...* 1834, (3) *Болгарска граматика*, 1835, (4) *Взаимноучителните таблици*, 1835, (5) Неофит, иеромонах Рилски, *Свјашчени краткиј катихизис*, (6) *Славено-болгарское детоводство за малките деца, Част прваја*, 1835, (7) *Славено-болгарское детоводство за малките деца, Част втораја*, 1835, (8) *Славено-болгарское детоводство за малките деца, Част третаја*, 1835, (9) *Аритметическое руководство за наставление на болгарските јуноши, Част четвртаја*, 1835, (10) *Краткое политическое землеписание за обучение ...Част пјатаја*, 1835, (11) *Славеноболгарскиј предручниј послателник за наставление... Част шестаја*, 1835, (12) *Буквар, извлечен от взаимноучителните таблици...* 1835, (13) *Часослов...* 1834.

Уз наслове неких од ових књига стоји: „Напечатано с одобрением и иждивением его светлости књаза Сербскаго МИЛОША ТЕОДОРОВИЧА ОБРЕНОВИЧА на дар учащегсја болгарској јуности; благословением же преосвјашченјшаго Сербии митрополита г. Петра“.

Н. Ј.

ТАМНОВАЊЕ МИТРОПОЛИТА ПАЈСИЈА ЛАЗАРЕВИЋА

О страдању српског народа током владавине Османског царства на нашим просторима сведоче многи материјални и писани трагови и с патњама наших предака суочавамо се готово при сваком сусрету с турским документарним историјским изворима који се односе на српске земље.

Делећи судбину своје духовне деце, и Српска православна црква била је изложена разним мукама и недаћама, стојећи на вечитој ветрометини борбе за очување Светосавља и живећи у сталном страху од губљења самосталности до чега је нажалост и упркос свим напорима, повремено долазило.

Падом Србије 1459. године, прекинут је рад Пећке патријаршије а мање од два века након њеног обнављања 1557, подривана и споља и изнутра, нашла се поново пред опасношћу од нестајања пред којим је морала да поклекне 1766.

У јадном стању затичемо је већ 1752. године када на њено чело ступа патријарх Гаврило Николић, односно Гаврило Трећи. У казивањима својих савременика он је окарактерисан као неправедан и грамзив човек, те се „туже српски јереји да на свакога има ферман, тирански напада на њих, мучи их, прогони и шаље у заточење, везане испод стомака голих коња, поставља друге који дају новца, и то махом Грке, а бедне Србе мучи“.¹

До недавно се није могло са сигурношћу тврдити да ли су овакве оптужбе веродостојне јер за то нисмо имали документарно покриће. Међутим, аутор ових редова, захваљујући проф. др Душанки Бојанић-Лукач, дошао је у посед снимка једног рукописног зборника султанских заповести, чуваних у цариградском архиву, тзв. дефтеру канцеларије епископских закупа у који су записиване све појединачне одлуке султанског већа у вези са деловањем православних црквених организација на територији Османског царства у периоду између 1752. и 1755. године.²

У поменутом дефтеру налази се двадесет и шест аката који се односе на патријарха Гаврила, Пећку патријаршију, њене митрополије и митрополите и захваљујући тамошњим наводима, између осталог, сазнајемо да су током назначеног периода по налогу султана у затворима турских тврђава допали тамновања шест свештеника и још четворица православних верника из редова раје на основу представки пећког патријарха и његових оптужби да су се огрешили о правила православне вере, понашали недолично и омета-ли прикупљање црквених дажбина од народа.

У вези са тим ваља нагласити да казне заточења нису спадале у уобичајене санкционе мере уколико би се догодило да извесна лица

учине неки од горе наведених преступа или какав сличан прекршај. За такве изгреде постојао је и примењивао се читав низ казних мера које су спадале у надлежност архијереја и у изрицање казни из ове категорије османске власти нису се мешале јер се подразумевало да су то унутрашње ствари наше Цркве.

Повеље о именовању које су османски султани додељивали српским архијерејима садржавале су неколике одредбе којима је строго забрањивано представницима локалне извршне власти да се уплићу када се према прописима хришћанске вере кажњавају непослушни свештеници и друга духовна лица.³

Уколико би се пак указала потреба да окривљени духовник буде одведен у заточење, такав преступник био би упућиван у неки удаљенији манастир и своју казну издржавао у ћелији нашег храма, а не у тамници турског затвора.⁴

Примера ради, наводим да је 1776. године, на основу представке цариградског патријарха и Светог синода, султан Абдулхамид издао заповест да буде ухваћен и заточен у манастиру Калафат дечански калуђер Методије јер је црквене прилоге које је сакупио од раје задржао за себе и пошто је обилазио срезове чинећи рђава дела.⁵

Грађа на основу које промишљамо личност и карактер патријарха Гаврила Трећег сем што га представља као виновника непримерено грубог и строгог кажњавања српских јереја, указује на још једно упадљиво обележје његове духовне владавине а то је занемаривање, или боље рећи, изопштавање Светог синода из управљања и одлучивања. Наиме, Синод се тек узгред помиње само у једном документу. Очигледно је да патријарх Гаврило није поштовао принцип саборног одлучивања – један од основних принципа на којима од свог оснивања почива организација Српске цркве и православних црквених организација уопште, иако је он као такав био прихваћен и уважаван и од највиших турских власти.

У султанској повељи додељеној цариградском патријарху Кирилу 1855. године између осталог стоји: „Као што је записано у књигама, царски указ од пре давао је пуну власт на управу послова патријарху заједно са синодом митрополита, и тако патријарх противно мојој царској заповести, неће чинити ништа док не пристану митрополити.“⁶

Не само што су патријарси према црквеном канону били обавезни да управљају саборно са члановима Синода, већ у нашој историографској литератури срећемо и примере прилично либералног односа између народа и духовних првака. Познато је да је до свргнућа Гаврила Миховића (Михаиловића) с катедре Дабробосанске митро-

полије дошло на инсистирање житеља Сарајева а „патријарх се чак одрекао права да заједно са синодом попуни упражњено место, па је пустио Сарајлијама да истакну свог кандидата“. ⁷

За новог митрополита они су изабрали Пајсија Лазаревића, дотадашњег игумана манастира Пиве.

Митрополит Пајсије остао је запамћен као човек мирне и попустљиве нарави, што се види из уговора који је Сарајевска општина са њим начинила. Овај уговор има десет тачака и њиме се Пајсије обавезао да ће део својих прихода давати општини. ⁸

Насупрот овим подацима, у заповести султана Османа III од 18. марта 1755. године, на основу навода из представке патријарха Гаврила Николића, митрополит Пајсије Лазаревић окарактерисан је као особа недоличног понашања, склона прекршајима, због чега је патријарх био издејствовао да овај буде прогнан и утамничен у манастиру Хиландар, где је провео готово седамнаест месеци.

Како се ради о податку који који је до сада био непознат и самим тим није заступљен у српској историографији, предметни документ саопштавамо у интегралном преводу:

Са узвишеним ферманом

Заповест кадији и забиту Ајнароза

Сада је патријарх Пећи и подручних места, монах Гаврило Други ⁹, послао својим печатом оверену представку мом царском дивану о томе да је ранији епископ Босне која се налази у саставу његове патријаршије, монах Пајсије, починио извесне грешке и прекршаје и пошто није био човек на свом месту, како би се поправио, на основу мог узвишеног фермана, приведен је и прогнан у манастир Хиландар на Ајнарозу.

Пошто постоји извештај о томе да се дотични монах Пајсије поправио и примирио, тражена је моја часна заповест да буде пуштен и враћен у службу, уз услов да се настани у касабџи Пећ.

Када се тим поводом погледало у дефтере епископских закупа који се чувају у мојој царској ризници, установљено је како тамо стоји забележено да је 22. дана месеца зилхиџе 1166. године (20.10.1753) издата моја часна заповест у којој је образложено да поменути Пајсије пошто је био непослушан како би се поправио буде заточен у манастиру Хиландар у Ајнарозу.

Дакле, да би био помилован и ослобођен, издаје се мој узвишени ферман.

4. цумаде II 1168. године. (18.3.1755)

Без жеље да измишљамо минулу стварност, упитаћемо се само шта је могло навести патријарха Гаврила да једног од најугледнијих духовних првака тога доба лиши слободе. С обзиром на оно шта и о Гаврилу Николићу и о Пајсију Лазаревићу знамо, биће да је циљ оваквог

чина узрокован патријарховом потребом да се удаљи из службе и од пастве личност која је својом племенитошћу свакако за Гаврила морала представљати опасност од губитка сопственог патријаршијског положаја и иначе дискутабилног личног ауторитета.

Упркос свим смицалицама, митрополит Пајсије Лазаревић напустио је овај свет управо у Сарајеву, 13. фебруара 1759. године, истовремено кад и свој митрополитски трон.

Што се пак даље судбине патријарха Гаврила Николића тиче, према писању неких историографа, он је већ 1756. године словио као бивши пећки патријарх, настањен у Цариграду. Остатак живота провео је живећи од помоћи коју му је доделио султан. ¹¹

Врло је вероватно да услов горње наредбе који се односио на обавезу митрополита Пајсија да се након ослобађања настани у Пећи није био испоштован, с обзиром на то да посредни а уствари суштински налогодавац, отелотворен у личности патријарха Гаврила Николића, није био у прилици да контролише спровођење овог формално султанског захтева.

Љиљана Чолић

Напомене:

1. Душан Вуксан, *Преписка митрополита Василија, митрополита Саве и црногорских глава 1752-1759*, Споменик СКА LXXXVIII, Београд 1938, 26-27.

2. Архив Председништва владе у Истанбулу, збирка Камил Кепеџи, бр. 2540.

3. Љиљана Чолић, *Турски документи за историју Српске Православне Цркве*, Приштина 1996, 40, 50, 53, 55, 58, 62, 65.

4. Александар Матковски, *Црковни давачки во Охридската архиепископија (1731-1767)* Македонската академија во науките и уметностите, Прилози II, 2, Скопје 1971, 76.

5. Иван Јастребов, *Подаци за историју Српске цркве*, Београд 1879, 2.

6. Јован Гавриловић, *Простор Србске патријаршије*, Гласник Друштва Србске словесности, Београд 1857, 229.

7. Владислав Скарић, *Изабрана дјела*, II, Сарајево 1985, 41.

8. Владислав Скарић, Н.д., 42, 95.

9. У документима нашег корпуса, патријарх Гаврило помиње се као Гаврило Други, вероватно у значењу „други“ у односу на свог истоименог предходника, патријарха Гаврила Михаиловића (Миховића) који је умро 1752.

10. Сава, епископ шумадијски, *Српски јерарси од деветог до двадесетог века*, Београд, Подгорица, Крагујевац 1996. 392.

11. Радмила Тричковић, *Београдски митрополит* у: Историја Београда, I, Београд 1974, 615.

ИСТОРИЈСКА ИСТИНА О МАКЕДОНСКОМ ПИТАЊУ

Поводом обновљених разговора између представника Српске православне цркве и јерархије схизматичне „Македонске православне цркве“, редакција листа „Каленић“ жели своје читаоце да подсети на историјске и идеолошке чињенице, које су узроковале раскол. У томе ће нам помоћи књига грчког теолога Илије Марку-а „Историјска истина о македонском питању“¹, коју истовремено желимо да представимо.

Иако македонски раскол директно погађа пуноћу наше Цркве, он се тиче и грчког народа и његове Цркве, посебно због злоупотребе имена Македонија. „Данас како је познато, Скопље злоупотребљава историјско име које му не припада и покушава да се представи као баштиник целокупне Македоније, са тврдњом да Македонци представљају посебан народ, да нису Грци, док историјски догађаји, чињенице током свих 4.000 година, сведоче о улози Македоније у историји грчког народа.“ Да би показао да су имена Македонија и Македонац грчког карактера, аутор посеже за многим историјским чињеницама почевши од Старог Завета, од прве књиге Макавеја која каже како је Александар Филипов, Македонац, савладао персијског цара ... Заиста, непобитне историјске чињенице доказују да све до половине прошлог века није постојала никаква дилема о етничком карактеру назива Македонија и Македонац. Он неotuђиво припада грчком народу. Али, од средине прошлог века, највише од Бугара, почињу да се јављају претензије на територију Македоније, а и на само име Македонац. Тако се формира такозвано „Македонско питање“. Аутор у његовој еволуцији разликује неколико фаза.

Први период, од 1828. до 1878. године

У овом периоду проблем је још увек теоретски, али подстицани од Руса, Бугари све више почињу да наглашавају словенски карактер Македоније. Од 1852. године Русија установљује стипендије за младе Бугаре, који ће постати учитељи и проповедници. Од 1854. почиње интензивна пропаганда и притисак да се у целој Македонији користи словенски језик у Цркви. Тако је 1870. године створена Бугарска егзархија, која се уз помоћ Турака, све више ширила ка југу, „План бугаризације Македоније је у пуном јеку“, како то каже г. Марку.

Други период, од 1878. до 1904.

Ситуација се заоштрава 1885. године. Бугари освајају један чисто грчки део територије и погром почиње. Осам година касније, 1893. године, оснива се националистичка „Унутрашња македонска револуционарна организација“ (познати ВМРО) „која за Грке значи почетак најбешњег и најнечовечијег прогона“. Јула 1903. бугарски официри крстаре Македонијом, покушавајући да подигну на устанак целокупно становништво под паролом Македонија–стара Бугарска. То им није пошло за руком. А онда долази Илиндан 1904. који „за Бугаре представља Македонски Илинденски устанак“. Овај устанак је само био повод за покољ Грка од стране Турака и Бугара у коме су настрадали читави градови и села (Клисуре).

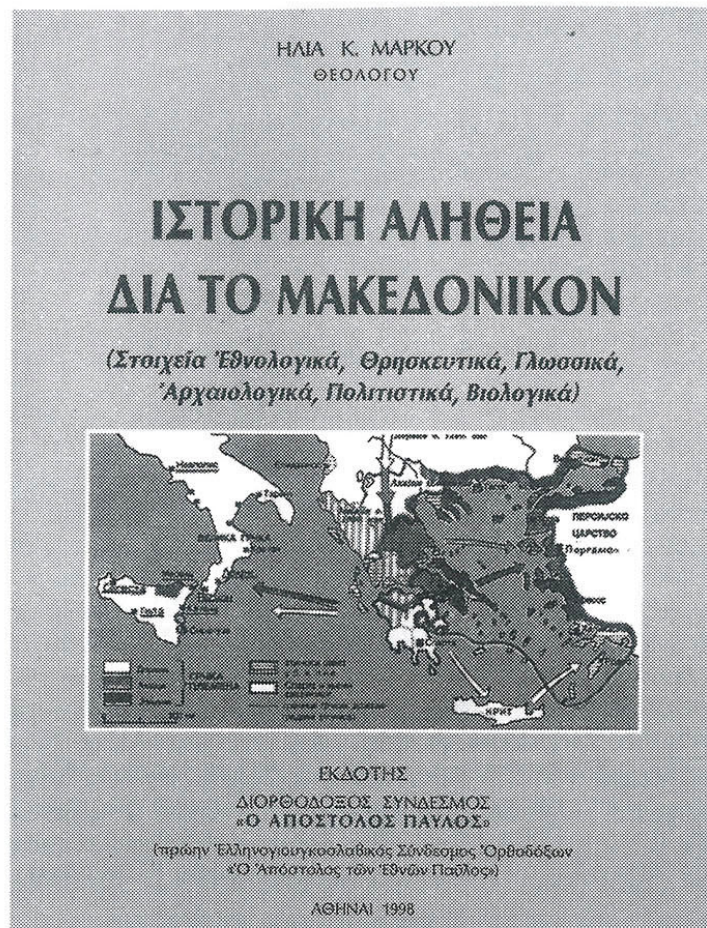
Трећи период, од 1904. до 1918.

Овај период карактеришу два балканска рата и Први светски рат. Балканске земље су, 30. септембра 1912, тражиле од Турске аутономију за територије које су чиниле европски део укупне турске територије. Одбијање Турске да удовољи овим захтевима значило је почетак Првог балканског рата, који је Турска, као што је познато, изгубила. Али, одмах затим, Бугари користе овај, за балканске земље ослободилачки рат, да би покушали да постану једини господари Македоније. Покушај је изазвао Други балкански рат између Бугарске с једне и Србије и Грчке с друге стране. Бугарска је била поражена, али тиме нису биле угушене њене експанзионистичке тежње. Први светски рат за њу је био нова прилика за освајање територија, али, опет су поражени 1918. године.

Четврти период, од 1918. до 1944.

Доласком комуниста на чело Русије питање аутономије Македоније је постало питање од виталног значаја. Под бољшевичким утицајем,

1921. године, оснива се у Бугарској прокомунистичка организација са циљем, не више припајања Македоније Бугарској, већ стварања „независне и јединствене Македоније као дела федерације балканских народа по угледу на Совјетски Савез“. У току Другог светског рата бугарске трупе су, заједно са нацистичким, ушле и окупирале источну Македонију и западну Тракију. У току трајања рата у овим су областима

Насловна страна књиге
„Историјска истина о македонском питању“

затваране грчке школе, забрањиван грчки језик, насељавано бугарско становништво са тежњом да се промени етничка слика тих територија.

Пети период, од 1944. до данас

У овом периоду Тито постаје главни носилац тежње ка јединственој, комунистичкој Македонији, јер се то уклапало у његове циљеве да се под његовом влашћу створи федерација балканских народа (договор Тита и Георги Димитрова на Бледу, 1947. године). Као корак ка том циљу створена је Народна Република Македонија са престоницом у Скопљу, а народ који насељава ову републику назван Македонцима. Сви ови експанзионистички планови су формално престали Титовим раскидом са Стаљином и успостављањем дипломатских односа са Грчком 1950. године. Али, званично Скопље се још ни данас није одрекло ове идеје и није се устезало да у те сврхе искористи Цркву.

Оснивање „Македонске цркве“

Када су Бугари 1941. године заузели територију јужне Србије протерали су митрополита скопског Јосифа, као и епископа злетовско-струмичког Викентија из својих епархија. Ови протерани архијереји никада се више нису вратили на своје катедре, јер после рата то нису дозволиле нове комунистичке власти. Марта 1945. године у Скопљу се састаје један сабор састављен од клира и народа који одлучује да територију јужне Србије одвоји од Српске патријаршије у циљу обнављања старе Охридске архиепископије. Српска патријаршија оштро реагује на ове тежње и позива сав клир да остане послушан канонској јерархији. Но, 1958. године, сада у Охриду, одржава се нови црквено народни сабор који је прогласио обнављање Охридске архиепископије под називом Македонска православна црква. Сабор је одлучио да се ова нова „црква“ налази у канонском јединству са Совјетском православном црквом (комунистичком творевином у Русији). Одлучено је да се нова црква састоји од три епархије, а да седиште буде у Скопљу. Непрестаним притисцима на Српску православну цркву да призна овакве самоволне, неканонске и пре свега идеолошке радње, није ништа постигнуто. Пошто су епископи ових „побуњених“ епархија остали упорни у својим захтевима, Свети архијерејски сабор је на свом ванредном заседању, 1967. године, одлучио да прекине литургијско општење са такозваном Македонском православном црквом. Ситуација је до дана данашњег, на жалост непромењена. Ову „нову“ цркву нити једна православна патријаршија није признала и она се већ неколико деценија налази у расколу без икаквог општења са осталим православним црквама, стварајући тако рану на телу мајке, Српске православне цркве.

Књига садржи још неколико делова које нисмо помињали. Аутор еклисиолошки разматра питање аутономије и аутокефалије у Православљу уопште, затим даје кратку историју Српске православне цркве и историју Охридске архиепископије (која је имала потпуно грчки карактер) и најзад, што је посебно занимљиво, доноси историју интензивирања односа између Ватикана и „новоосноване“ цркве. Поред политичких власти (комунистичких), једини који је признао постојање Македонске православне цркве био је Ватикан.

протођакон Зоран Крстић

Напомена

1. Наслов оригинала је Ιστορική αλήθεια δια το μαкеδονικόν. Књига је изашла у Атини, 1998. године.

Поводом изложбе „Из прошлости манастира Хиландара“
у Галерији САНУ у Београду

СВЕТОГОРСКЕ ИКОНЕ ЧУВАЈУ ТРОН КАРАЂОРЂЕВИЋА НА ОПЛЕНЦУ

И поред тога што су Обреновићи свесрдно помагали, па и спашавали за Српство Хиландар, разумљиво је зашто монахе у Царској лаври, почетком XX века, крунисање Краља Петра I Карађорђевића подсетило на немањинско време симфоније. На више начина, и они поздрављају и укрепљују наду да ће Карађорђеви потомци поћи путем Немањиних последника. Један од видова оваквог опредељења јесте слање шест светогорских икона Карађорђевом унуку Петру. Оне се данас чувају у задужбинској цркви Карађорђевића на Опленцу, а две од њих су тренутно изложене на великој изложби „Из прошлости манастира Хиландара“ у Галерији Српске академије наука и уметности у Београду.

Прве две иконе упућене су краљу Петру, као непосредна честитка за крунисање, и посвећене су Св. Сави и Св. Симеону, односно Св. Клименту. Прва, Св. Сава и Св. Симеон са ведутом Хиландара из 1903 (темпера на дасци, 713 X 523 милиметра), рад је, као и све остале светогорске на Опленцу, са почетка XX века, непознатог иконописца из руског манастира Св. Пантелејмона.

И икона Светог Климента, епископа римског, из 1903, такође изложена на Хиландарској изложби у Београду, потиче из светогорског манастира Св. Пантелејмона и дело је руског иконописца (темпера на липовој дасци, 445 X 355 милиметара).

У време ступања Краља Петра на престо, из Свете Горе поклоњена је и Сузоточива Богородица са Христом – Тихонска (темпера на дасци, 890 X 660 милиметара). На полеђини је нечитак запис у којем се помињу генерал Черњајев, руска војска и поклонодавац са Св. Горе из 1903.

Богородица с Христом, анђелима и Саваотима, према Николи Кусовцу, кустосу Народног музеја у Београду, који је 1993. испитивао иконе сачуване на Опленцу, настала је у Св. Пантелејмону између 1905. и 1910. На полеђини је запис: Јего Величанству Христољубивому и Благоверному Карољу Сербји Петру Вдарејот братства Хиландарских Русских Пустинни Келлиј на Атон 24. мар. 1910. Икона је рађена темпером на дасци, 310 X 265 милиметара.

Године 1913. Карађорђевићи су добили и икону Св. апостол Петар, Св. Александар Невски и Св. Ђорђе, која је такође настала у светогорској иконописној радионици руског манастира Св. Пантелејмона од 1910. до 1913 (темпера на дасци, 865 X 125 милиметара). На полеђини је записано: Сија Св. икона писана и освјештена в славјано-сербској ... На Св. Горе Атонској 1913.- го ијуна 20-го настојатељ Схимон. Партениј с братијом.

За шесту светогорску икону која се чува на Опленцу – Светог Пантелејмона – (темпера на дасци, 270 X 225 милиметара), Никола Кусовац је утврдио да је настала око 1920. године. На полеђини носи запис Благословеније Светој Атонској Гори Руског Пантелејмонова манастира в катором писаена сија св. икона.

Васкрсење Христово окружено с дванест великих празника, икона, прва половина XVIII века, рад непознатог руског иконописца

Поред шест класичних икона, у опленачкој збирци је и дуборезна минијатура Благовести са медаљонима: св. Јосиф, пророк Јона, пророк Давид, Рођење Богородице, пророк Мојсије, Ваведење, пророк Данило и пророк Исаија (260 X 250 X 25), рад светогорског монаха Григорија из 1906. године.

На изложби „Из прошлости манастира Хиландара“ из опленачке ризнице налазе се још две иконе, Васкрсење Христово са празницима и Свети апостол Андреј Првозвани. Оне су из XVIII века и стручњаци их посредно везују за светогорску традицију.

Н. Јованчевић

СЛУЖЕЊА, ПОСЕТЕ И ПРИЈЕМИ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ САВЕ ОД 1. ЈАНУАРА ДО 3. ФЕБРУАРА 1999. ГОДИНЕ

Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Др Сава изволео је:

3. јануара служити у Саборном храму у Крагујевцу;

6. јануара учествовати у Царским часовима и литургији у Старој цркви у Крагујевцу; служити бденије у Саборној цркви;

Први дан Божића служити литургију у Саборној цркви; примити академика Александра Деспића, председника САНУ, са пратњом;

Други дан Божића служити у Старој цркви у Крагујевцу;

Трећи дан Божића служити литургију у манастиру Грнчарици;

На празник Обрезања Господњег и Св. Василија Великог служити литургију и помен блажене памјати епископу шумадијском Валеријану;

На навечерје Богојављења – Крстовдан служити литургију са великим освећењем воде у Старој цркви у Крагујевцу; служити бденије у Саборној цркви;

На Богојављење служити литургију са великим освећењем воде у Саборној цркви;

На Светог Јована служити литургију у манастиру

Дивостину и пререзати славски колач у дому Светог Јована Крститеља у манастиру Дивостину;

22–23. јануара учествовати у разговорима са представницима тзв. Македонске православне цркве у манастиру Светог Јована Бигорског;

26. јануара служити бденије у Саборној цркви;

На Светог Саву служити литургију у Саборној цркви; пререзати славски колач у Првој крагујевачкој гимназији; присуствовати Светосавској академији у сали „Шумадија“ у Крагујевцу;

31. јануара служити литургију у Саборној цркви и рукоположити Слободана Радивојевића, свршеног богослова, у чин ђакона;

1. фебруара служити литургију у Саборној цркви и рукоположити ђакон Слободана Радивојевића у чин презвитера; примити Његово Преосвештенство епископа бачког Г. Др Иринеја и академика Дејана Медакковића;

2. фебруара учествовати у раду одбора за издавање Атласа монаштва у Београду;

3. фебруара учествовати у раду годишње седнице „Привредника“ у Новом Саду.

СЛУЖБЕНИ ДЕО

У периоду од 1. јануара до 20. фебруара 1999. године, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Др Сава благоизволео је:

РУКОПОЛОЖИТИ:

– Слободана Радивојевића, свршеног богослова из Трнавe, 31. јануара 1999. године, у Саборном храму у Крагујевцу, у чин ђаконa, а 1. фебруара 1999. године, у истом храму, у чин презвитера (Е. бр. 45/99)

– Радивоја Стојадиновића, богослова из Шапца, 14. фебруара 1999. године, у храму Силаска Светога Духа у Крагујевцу, у чин ђаконa, а 15. фебруара 1999. године, у истом храму, у чин презвитера (Е. бр. 49/99)

ОДЛИКОВАТИ:

Правом ношења црвеног појаса

– Јереја Дејана Петровића, прив. пароха петог при Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу, Арх. нам. крагујевачко (Е. бр. 26/99)

Достојанством протонамесника:

– Јереја Бранислава Јеремића, прив. пароха влашког, Арх. нам. младеновачко (Е. бр. 5/99)

– Јереја Слободана Кеџића, прив. пароха другог младеновачког, Арх. нам. младеновачко (Е. бр. 6/99)

– Јереја Лазара Илића, прив. пароха четвртог при храму Светог архангела Михаила у Јагодини, Арх. нам. беличко (Е. бр. 7/99)

Чином протојереја:

– Протонамесника Слободана Панџића, прив. пароха трећег при Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу, Арх. нам. крагујевачко (Е. бр. 8/99)

– Протонамесника Ранка Ђураша, прив. пароха у Драгову, Арх. нам. левачко (Е. бр. 50/99)

– Протонамесника Драгомира Кеџића, прив. пароха другог селевачког, Арх. нам. јасеничко (Е. бр. 51/99)

ПРИЧИСЛИТИ

– Јереја Слободана Радивојевића, храму Светог великомученика Георгија у Венчанима, Арх. нам. колубарско–посавско (Е. бр. 52/99)

ПОВЕРИТИ У ОПСЛУЖИВАЊЕ:

– Протојереју–ставрофору Живораду Јаковљевићу, умировљеном пароху, парохију лазаревачку, Арх. нам. колубарско–посавско (Е. бр. 12/99)

– Протојереју–ставрофору Драгиши Јелићу, умировљеном пароху, парохију прву азањску, Арх. нам. јасеничко (Е. бр. 14/99)

– Јереју Ненаду Савићу, прив. пароху другом рачанском и Јереју Љубиши Ђурашу, прив. пароху првом рачанском, Арх. нам. лепеничко, упражњену парохију вишевачку, Арх. нам. лепеничко (Е. бр. 62/99)

РАЗРЕШИТИ:

– Протојереја–ставрофора Живорада Јаковљевића, прив. пароха лазаревачког, Арх. нам. колубарско–посавско, дужности активног парохијског свештеника (Е. бр. 11/99)

– Протојереја–ставрофора Драгишу Јелића, прив. пароха првог азањског Арх. нам. јасеничко, дужности активног парохијског свештеника (Е. бр. 13/99)

ПЕНЗИОНИСАТИ:

– Протојереја–ставрофора Живорада Јаковљевића, прив. пароха лазаревачког, Арх. нам. колубарско–посавско (Е. бр. 11/99)

– Протојереја–ставрофора Драгишу Јелића, прив. пароха првог азањског, Арх. нам. јасеничко (Е. бр. 13/99)

УПОКОЈИО СЕ У ГОСПОДУ

Протонамесник Живослав Миловановић, прив. парох вишевачки, Арх. нам. лепеничко, 14. фебруара 1999. године.

